

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ СУЧАСНОЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-2 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Леонова Ганна Ю'ївна

Керівник к.ф.н., доц. Голуб Ю. І.

Рецензент к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)
Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ЛЕОНОВІЙ ГАННІ ЮР'ІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Структурно-семантичні особливості економічної термінології сучасної англійської мови»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Голуб Юлія Іванівна,
к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «04» травня 2020 року № 511-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____
1 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту):
роботи вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі термінознавства;
словники англійської мови; англійськомовні періодичні он-лайн видання _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) критично опрацювати теоретичні джерела; 2) розглянути структурно-семантичні особливості термінів; 3) виявити основні способи термінотворення; 4) здійснити комплексний аналіз економічних термінів сучасної англійської мови.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Голуб Ю. І. к.ф.н., доц.	05.05.2020	05.05.2020
Розділ 1	Голуб Ю. І. к.ф.н., доц.	05.06.2020	05.06.2020
Розділ 2	Голуб Ю. І. к.ф.н., доц.	25.08.2020	25.08.2020
Висновки	Голуб Ю. І. к.ф.н., доц.	10.10.2020	10.10.2020

6. Дата видачі завдання 05.05.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2020	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2020	виконано
3.	Написання вступу	червень 2020	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2020	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2020	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2020	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9.	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Г. Ю. Леонова
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ю. І. Голуб
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. А. Бережний
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 55 стор., 95 джерел.

Об'єкт дослідження: економічна термінологічна лексика сучасної англійської мови.

Мета роботи: вивчення джерел формування, способів утворення, структурно-семантичних особливостей економічних термінів сучасної англійської мови.

Теоретико-методологічні засади: Методологічні принципи дослідження термінів викладені у наукових працях таких вчених, як О. В. Суперанська, Н. В. Подольська, Д. С. Лотте, В. В. Турчин, Р. І. Дудок, О. І. Дуда, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, В. М. Лейчик та ін. Вивченням економічної термінологіки займалися М. В. Белозьоров, З. Б. Куделько, Н. Г. Наумова, О. С. Петрина, В. І. Рахуба, Г. О. Хацер.

Отримані результати: результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що економічна терміносистема як частина загального термінологічного фонду англійської мови являє собою складно організовану сукупність спеціальних одиниць, неоднорідних за своїм походженням та сутнісними характеристиками. Проведений аналіз структурних та семантичних особливостей економічної термінологіки англійської мови свідчить про її багатоаспектність і стрімкий розвиток.

Ключові слова: *економічний термін, терміносистема, структурно-семантичні особливості, прості та складні терміни, терміні-словосполучення, аббревіатури.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	8
1.1 Поняття терміну та терміносистеми. Ознаки термінів	8
1.2 Структурні моделі термінів	12
1.3 Сучасні способи термінотворення	14
1.4 Семантичні процеси в терміносистемах.....	21
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	29
2.1 Структурні особливості економічних термінів.....	29
2.1.1 Однокомпонентні економічні терміни	31
2.1.2 Складні терміни	37
2.1.3 Терміни-словосполучення	40
2.1.4 Терміни-абревіатури	44
2.2 Етимологія досліджених термінів	46
2.3 Семантичні особливості економічної термінолексyki	49
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Політичні та соціальні зміни сьогодення призводять до швидкого розвитку терміносистем усіх мов світу у відповідь на нові потреби суспільства. Перехід спеціальних лексичних одиниць (термінів) у сферу загального вживання свідчить про все більшу залученість широкого кола громадян до галузі економіки, політики та інших соціальних процесів. Активне використання економічних термінів як у професійній сфері, так і у повсякденному житті обумовлює необхідність проведення різноспрямованих досліджень даної ділянки мовної системи.

Терміни вивчає самостійна лінгвістична наука – термінознавство, що являє собою сучасну наукову дисципліну, яка виникла в середині ХХст. на перетині лінгвістики, логіки, інформатики, психології та ряду інших наук.

В термінознавстві існує безліч питань, які не мають однозначної відповіді. Серед них можемо назвати наступні: ознаки, яким повинен відповідати термін, його основні функції, принципи класифікації термінологічних одиниць.

Значний внесок в розвиток термінознавства внесли такі дослідники, як О. В. Суперанська, Н. В. Подольська, Д. С. Лотте, В. В. Турчин, Р. І. Дудок, О. І. Дуда, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, В. М. Лейчик та ін. Вивченням економічної термінологіки займалися М. В. Белозьоров, З. Б. Куделько, Н. Г. Наумова, О. С. Петрина, В. І. Рахуба, Г. О. Хацер. Роботи вищезазначених авторів утворили теоретичну базу даного дослідження.

В рамках економічної науки можна виділити наступні підгалузі: маркетинг та реклама, менеджмент, економіка агропромислового комплексу, кредитно-банківська справа, бухгалтерський облік, міжнародна економіка тощо. Кожна з цих галузей формує свою термінологічну лексику. Наявність такої кількості сфер застосування економічної термінології обумовлює **актуальність** її вивчення. Важливість дослідження економічної

термінолексика сучасної англійської мови визначається також прагненням нашої держави розвивати зовнішньоекономічні зв'язки, що вимагає високого рівня знання фахової лексики.

Об'єктом дослідження є економічна термінологічна лексика сучасної англійської мови.

Предметом дослідження виступають структурні особливості економічних термінів англійської мови та семантичні явища, властиві даній термінології.

Метою дослідження є вивчення джерел формування, способів утворення, структурно-семантичних особливостей економічних термінів сучасної англійської мови

Відповідно до поставленої мети було вирішено наступні **завдання**:

- вивчити історію розвитку поняття «термін» та його основні визначення;
- дослідити способи творення термінів, їх найпродуктивніші структурні моделі та визначити основні підходи до їх класифікації;
- проаналізувати етимологію термінів;
- розглянути характер парадигматичних відношень (синонімію, антонімію, полісемію, омонімію) в терміносистемах;
- здійснити комплексний аналіз структурно-семантичних особливостей англійських економічних термінів;
- визначити найбільш продуктивні шляхи термінотворення в сфері економіки.

Методи дослідження. Предмет дослідження, його мета та завдання зумовили комбіноване застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: описовий метод (для узагальнення та наукового аналізу теоретичного матеріалу), метод суцільної вибірки (для вибірки фактологічної бази дослідження), метод аналізу словникових дефініцій (для дослідження змісту терміноодиниць), метод системного аналізу (для

дослідження семантичної структури термінів, виявлення лексико-семантичних відношень між ними), словотвірний аналіз (для визначення способів творення номінацій), етимологічний аналіз (для встановлення походження термінологічних одиниць), метод кількісного аналізу (для визначення частотності використання економічних термінів різних типів).

Матеріалом дослідження стали 555 англomовні економічні терміни відібрані із періодичних англomовних он-лайн видань: “*The Economist*”, “*Bloomberg*”, “*Cambridge Journal of Economics*”, “*Economic Issues*”, “*Elsevier*”, “*Euromoney*”, “*The Banker*”, “*The Neweconomy*”, “*Forbes*”, “*Financial Times*” та словників сучасної англійської мови: “*Oxford Dictionary of Finance and Banking*”, “*Dictionary of business*”, “*Professional English in Use. Finance.*”, “*Oxford Dictionary of Accounting*”, “*Oxford Learner’s Dictionary*”, “*Cambridge Dictionary*”, “*Merriam-Webster dictionary*”, “*Fitch Dictionary of Banking Terms*”, «Українсько-російсько-англійський термінологічний словник з економічної теорії» та ін.

Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні комплексного підходу до аналізу економічних термінів англійської мови з опорою на сучасний мовний матеріал.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів при вивченні англійської мови студентами спеціальностей економічного напрямку, для укладання економічних довідників та термінологічних словників.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи з умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету та структурування роботи.

У **першому розділі** систематизовано загальні відомості про поняття терміну та терміносистеми, про принципи класифікації термінів, їх

структурні моделі та сучасні продуктивні способи термінотворення, а також висвітлені існуючі у терміносистемах семантичні процеси.

Другий розділ містить результати власного аналізу етимології та структурно-семантичних особливостей економічних термінів сучасної англійської мови.

У **висновках** подано узагальнені результати проведеного дослідження.

Загальна кількість сторінок – 55, кількість використаних джерел – 95.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Поняття терміну та терміносистеми. Ознаки термінів

Теоретичне термінознавство сформувалося як наука ще наприкінці 70-х років ХХ століття. Терміни складають повноцінну частину загального складу мови, при чому їх властивості проявляються чіткіше, відповідаючи вимогам саме професійного контактування [Куделько 2003, с. 6]. Їм притаманні своя методологія та понятійний апарат, але й до сьогодні вчені не мають одного узагальненого визначення поняття «термін», а різні фахівці підтримують інколи навіть суперечливі один одному погляди. Термінознавці визнають, що наразі існує близько 3000 визначень для поняття «термін», а проблема розмежування слів, які належать до загальноживаної лексики, а які до термінів є особливо актуальною в теорії термінології. Пояснюється це протиріччя тим, що термін є об'єктом дослідження мовознавства, логіки та філософії, що само по собі вимагає різних підходів, і відповідно диференційованого трактування [Панько 1994, с. 21].

Класичним визначенням слова «термін» можна вважати формулювання вченого С. І. Ожегова, який вважав, що термін – це слово або словосполучення, що є назвою певного поняття будь-якої спеціальної галузі науки, техніки або мистецтва [Ожегов 2003, с. 793].

Зважаючи на те, що поняття «термін» у лінгвістиці з'явилося ще до початку ХХ століття, роботи багатьох вчених були присвячені дослідженням термінологічної лексики [Trask 2007, с. 231]. На сьогоднішній день таким аналізом займалися як зарубіжні автори (С. В. Гриньов-Гриневиц [Гриневиц-Гриневиц 1993], Л. Л. Нелюбін [Нелюбин 2011], В. М. Лейчик [Лейчик 2009],

О. В. Суперанська, Н. В. Подольська і Н. В. Васильєва [Суперанская, Подольская, Васильєва 2009], Х. Фельбер [Felber 1984], К. Кагеура [Kageura 1995], М. Кабре [Cabre 1999] та інші), так і вітчизняні (О. О. Селіванова [Селіванова 2008], Л. В. Рогач [Рогач 2000], А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько [Д'яков, Кияк, Куделько 2000] та інші).

Деякі термінознавці є прихильниками лінгвістичного визначення терміну як спеціального слова в лексичному складі мови. Наприклад, у своїх працях Д. С. Лотте розглядав терміни достатньо обмежено та підтримував думку, що термін походить від латинського *terminus*, що переводиться як межа, кордон і означає слово або словосполучення, що призначене для точного позначення поняття та їх співвідношення з іншими поняттями в певній сфері [Лотте 1961, с. 4]. Дещо схожим на нього є визначення О. І. Дуди. Вона також детермінувала термін, як слово або словосполучення, яке влучно та однозначно номінує предмет, явище або поняття зі сфери науки чи техніки та розкриває його головний зміст та вважала, що в основі терміна завжди знаходиться його наукова дефініція [Дуда 2001, с. 5].

Науковці зазначають, що характерними ознаками терміну є його системність, тобто належність до певної терміносистеми, визначеність (наявність дефініції), моносемантичність, стилістична нейтральність та відсутність експресії [Chambers 2003, с. 207]. З іншого боку термін – є явищем динамічним, він народжується, формулюється і трансформується в процесі пізнання (когніції), при переході від концепту (розумової категорії) до вербалізованого вияву, що пов'язано з будь-якою теорією чи концепцією, у рамках якої осмислюються різні галузі знань і (або) діяльності [Лейчик 2009, с. 21].

Отже, критично опрацювавши теоретичний матеріал, можливо підсумувати, що поняття «термін» під час свого дефініціювання потребує додаткового розгляду ряду певних ознак, які будуть вирішальними під час розмежування терміну та слів загальноповсякденної лексики [Taylor 1995, с. 69].

До таких ознак належать:

1. Специфічність, яка полягає у чіткому відокремленні сфери застосування лексичної одиниці.

2. Однозначність, під якою розуміють те, що термінами можуть бути тільки фіксовані поняття, які є обмеженими та однозначними в конкретних терміносистемах.

3. Стислість та точність, оскільки неточність термінів може породжувати непорозуміння серед фахівців.

4. Системність, необхідність якої пояснюється тим, що за межами своєї терміносистеми вони можуть набувати зовсім протилежні позначення.

5. Дефінітивність, яка чітко окреслює та обмежує їх значення, має підґрунтям не тільки лексикографічні джерела, а також застосовує навчальну або наукову літературу.

6. Відсутність синонімів та омонімів в межах своєї терміносистеми.

7. Стилiстична нейтральність, яка полягає в тому, що терміни за звичай не можуть бути забарвлені емоційним та стилістичним навантаженням, додатковим смислом.

Що стосується питання співвідношення терміна з контекстом, то наразі науковці мають дві різні точки зору: перші стверджують, що контекст має відношення до ідентифікації використання терміна (це символізує сучасний напрям у термінології), в той же час інші підтримують теорію, що терміни є контекстно незалежними, тому вони досліджують їх ізольовано від контексту (це традиційний напрям у термінології) [Sager 1990, с. 10]. Принцип незалежності терміна від контексту був сформульований науковцем Д. С. Лотте, і під ним розуміють, що значення терміна не може залежати від речення, у якому він вживається на даний момент, а визначається лише поняттям, який він базово повинен виражати, відповідно до термінології своєї галузі [Лотте 1961, с. 74].

Отже, на наш погляд найбільш доцільним є наступне визначення терміну: термін – це слово або словосполучення, яке позначає професійно-наукове поняття та має ряд певних вимог, застосовується у спеціальній галузі

знання чи діяльності людини та по-друге це слово, наділене здатністю номінувати наукове поняття, що формує разом з іншими поняттями даної галузі науки або техніки одну семантичну систему [Нелюбін 2011, с. 224]. А терміносистема – це організована сукупність термінів у спеціальній галузі діяльності. Терміном може стати будь-яке слово, якому буде притаманна чітка дефініція, яке буде визначати певне поняття з жорстко обмеженою сферою застосування, ізолюване від омонімічності зі словами загальноживаної лексики [Суперанська 2009, с. 115].

Таким чином, ми також вважаємо, що основою кожного терміна є його дефініція, завдяки чому він представляє точну та стислу характеристику предмета або явища. Під час нашої роботи ми візьмемо за основу визначення науковця Г. В. Чорновола, що економічний термін – це слово або словосполучення, яке називає поняття галузі економіки, тобто сфери ділових відносин у суспільстві [Чорновол 2004, с. 4]. Тому кожному економічному терміну будуть характерні такі параметри як: семантика, граматична структура, функціональні особливості, а його структура повинна бути готова до трансформацій з метою отримання нових термінів для понять, які тільки в процесі формування [Cabre 1999, с. 103].

Підсумовуючи інколи навіть діаметрально протилежні погляди науковців на поняття терміну, ми доходимо висновку, що основною функцією терміна є його вираження спеціального поняття одним словом або словосполученням, а термін – це мовна одиниця, яка своїм значенням виражає спеціальне поняття професійної сфери, має чітко закріплену дефініцію та входить до терміносистеми як її невід’ємний складник. Термінологія визначається як сукупність термінів для позначення процесів та понять галузевих видів діяльності, які є пов’язаними на семантичному та граматичному рівнях, а також чітко врегульованими та систематизованими. А саме тому ми вважаємо своєчасним та доцільним комплексне вивчення структурно-семантичних особливостей економічної термінологіки сучасної англійської мови. Знання семантично-структурних особливостей, основних

типів термінів, їх морфологічної будови, а також специфіки їх вживання надасть можливість вичерпного розуміння змісту понять, які відображують ці терміни та їх однозначному та правильному перекладу.

1.2 Структурні моделі термінів

Для того, щоб краще зрозуміти структурні особливості термінів та виявити певні закономірності процесу термінотворення, треба провести лінгвістичний аналіз та класифікацію термінологічної лексики, які допоможуть семантизувати та визначити значення наукових термінів, шляхи їх формування або походження. З огляду на важливість зазначеного аналізу, знання структурно-семантичних особливостей лексики є неодмінною умовою успішних результатів роботи з лексичним матеріалом [Борщовецька 2004].

Дослідження структурно-семантичних особливостей термінів шляхом їх розподілу на типи, допоможе нам подолати або й зовсім звести до мінімуму складнощі при оволодінні ними та розвине професійні навички орієнтованого спілкування на поглиблених рівнях [Artyukh 2011, с. 79]. На сьогоднішній день питання методологічної класифікації термінолексик цікавить багатьох вчених і науковців, як наприклад: Г. О. Хацер [Хацер 2005], В. Д. Борщовецька [Борщовецька 2004], М. О. Бурлаков [Бурлаков 1988], Ю. О. Семенчук [Семенчук 2011], А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько [Д'яков, Кияк, Куделько 2000] та ін. У працях зазначених науковців надаються теоретичні засади, обґрунтовуються та висвітлюються методологічні підходи до можливих типологій різних терміносистем, описуються найбільш вагомі структурно-семантичні особливості лексичних одиниць, викладені продуктивні засоби їх аналізу.

На думку лінгвіста М. О. Бурлакова точна та вірна оцінка типологічних особливостей лексичних одиниць в результаті допоможе зробити найліпший

вибір ефективних засобів, а також методів їх семантизації, та надалі окреслити точний шлях аналізу термінолексики [Бурлаков 1988, с. 19]. Тому важливим та доречним буде розподілити способи класифікації термінологічної лексики за певними параметрами [Ланюк, 1974 с. 54]. Т. Й. Лещук вважає, що структурно-семантичний підхід до поняття термінології як універсальної системи дає стислу, але повну характеристику лексичних одиниць, окреслює її в різноманітних аспектах, а саме за формуванням та структурою, семантичним навантаженням, за сферою та частотою вживання термінів, а також за їх властивостями [Лещук 2002, с. 46].

Існують різні класифікації термінів за їх структурою, проте у даній роботі ми поділяємо точку зору авторів, які поділяють терміни на однокомпонентні та багатокомпонентні. До однокомпонентних термінів відносимо такі, що складаються лише з однієї лексичної одиниці. До багатокомпонентних термінів зараховуємо терміни, які складаються з декількох лексичних одиниць [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 98]. Відповідно багатокомпонентний термін – це синтаксична конструкція, яка складається із кількох слів – компонентів, які семантично і синтаксично пов'язані, та номінують спеціальне поняття чи процес певної галузі діяльності [Коптілов 2002]. Під час утворення багатокомпонентних термінів до терміну-назви основного поняття додається визначення, яке звужує та конкретизує його значення до наукового поняття певного виду [Лейчик 2009, с. 212].

Найбільш поширеними складеними термінами є двокомпонентні словосполучення, які утворюються за кількома основними моделями, основою яких є ядерний елемент, виражений іменником в називному відмінку та атрибутивний визначальний елемент [Хацер 2005, с. 73]. Трикомпонентні термінологічні словосполучення утворюються на базі двокомпонентних, мають більш сталі структурно-семантичні відносини та зазвичай стають самостійними термінами. Звичайно при збільшенні кількості компонентів ступінь багатозначності терміна зменшується, однак це одночасно призводить до його громіздкості, незручності у подальшому

використанні і в результаті до скорочення його вживаності [Петрина 2016, с. 102]. Однак, якщо всі вимоги, які звичайно пред'являються до терміна, дотримані, то немає підстав відмовлятися від його використання незалежно від його лексичної довжини [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 13]. Це пов'язано з тим, що термін повинен насамперед найповніше характеризувати поняття, оскільки крім номінативної, також важливою є його дефінітивна функція.

Отже, термінологія є особливовою складовою лексики, дослідження якої вимагає комплексного застосування різних лінгвістичних методів з метою правильного групування термінологічних одиниць та загального впорядкування терміносистеми. Ця систематизація є в подальшому основою та підґрунтям для дослідження лексичного матеріалу, його аналізу на предмет походження, формування та основних принципів, які діють в терміносистемах. Враховуючи те, що терміни – це головні інструменти пізнання наукових понять, які фіксують знання у певних спеціальних сферах, то їх класифікація в залежності від їх схожості за певними ознаками, допомагає зрозуміти, що представляє собою кожен елемент системи, як вони пов'язані між собою та які закономірності діють під час їх функціонування. Результатом чого буде єдина система понять з чіткими зв'язками між усіма її елементами.

1.3 Сучасні способи термінотворення

На сьогоднішній день основними продуктивними способами термінотворення є наступні: семантичний, синтаксичний, морфологічний, термінологічне запозичення та скорочення термінологічних одиниць [Алимурадов 2011, с. 72]. Стосовно семантичного способу, слід зазначити, що він був одним із перших під час утворення термінологічних одиниць та за його допомогою і зараз в великій мірі задовольняються потреби у нових

термінах. Семантичний спосіб – це використання загальноновживаних слів при позначенні наукових понять, внаслідок чого ці слова термінологізуються та трансформуються у лексику обмеженого застосування [Хацер 2005, с. 72]. Існують різні види переходу слів, які раніше існували в загальноновживаній мові з наданням їм цілковито нового значення:

- запозичення з загальної лексики;
- розширення (генералізація) або звуження (спеціалізація) первинного значення;
- зміна значення в результаті метафоричного чи метонімічного перенесення;
- запозичення термінів з інших термінологій.

Перехід слів загальноновживаної лексики у економічну сферу спілкування неминуче пов'язаний з семантичними зрушеннями, трансформацією первинного значення слова. Вторинна номінація слів ґрунтується на властивості понять перетворюватися з одного в інше та виникати на основі логіко-предметних зв'язків між попереднім і новим поняттям [Хацер 2005, с. 73]. Формування значення вторинних номінацій виникає в процесі переосмислення значення слова. Це переосмислення може відбуватися або на основі деякої подібності реальних предметів, або під впливом їх суміжності в просторі або в часі, а також за умови виконання ними схожих функцій [Скоп'юк 2005, с. 60].

Звуження або розширення значення як види семантичного термінотворення можуть походити при перенесенні назви загальноновживаного на спеціальне поняття, що стається на підставі спільності їх ознак при одночасній наявності у спеціального поняття додаткових рис [Белозьоров 2001, с. 30]. В термінологічних словосполученнях зазвичай при звуженні значення особливості спеціального поняття виражаються через визначення до опорного іменника. Саме це нове визначення потім зумовлює формальну відмінність загальноновживаної лексичної одиниці від новоствореного терміна.

Наступним видом зміни первинного значення слова є метафоризація, яка зазвичай відбувається спочатку на основі зовнішніх схожих рис, а пізніше – на основі подібності функцій об'єктів. Але інколи зовнішня схожість та подібність функцій одразу переплітаються [Гринев-Гриневиц 2008, с. 126]. В. Еванс та М. Грін вважають, що провідною передумовою концептуальної теорії метафори є те, що метафора – є не тільки стилістичною прикметою мови, але що сама мова взагалі метафорична за своєю первісною природою [Evans, Green 2006, с. 286]. Отже, метафора – це перенесення найменування на підставі схожості, збігу тих чи інших істотних рис різних об'єктів.

В лінгвістиці також на сьогоднішній день існує думка, що метафора (або метафорична модель) – це процес уподібнення одного явища іншому за семантичною спорідненістю їх властивостей, особливостей або функцій, які є характерними для цих явищ, в наслідок чого слова, призначені для позначення одних об'єктів (ситуацій) можуть вживатися для найменування зовсім інших об'єктів (предметів) на підставі умовної однаковості їхніх ознак [Глазунова 2000 с. 177]. Р. Теммерман стверджує, що метафора в якості засобу позначення спеціального поняття значно полегшує передачу знань тому, що вона асоціює це спеціальне поняття із вже загальновідомим [Temmerman 2000, с. 70].

Наступним продуктивним семантичним способом термінотворення є метонімічне перенесення. Моделі метонімічного перенесення, які діють у термінології, побудовані на тих же принципах, що і загальнолітературні та ґрунтуються на асоціаціях, на реальних зв'язках між поняттями [Скоп'юк 2005, с. 60]. Метонімія – означає перенесення, яке засноване на суміжності предметів або ознак цих предметів [Суперанская 2009, с. 45]. В основі такого перенесення можуть лежати просторові, часові або подієві особливості різних категорій, які є в дійсності та свідомості людей у вже закріпленому значенні слів. Таким чином ми встановили, що при метонімії матеріалом для термінотворення терміносистем можуть бути слова основного словникового

запасу, або з інших термінологій, які під час звуження значення первинного слова відповідають вимогам наукового терміну [Сухачова 2007, с. 258].

Семантичний спосіб перетворює різні значення одного й того ж слова в різні слова, які стають етимологічно самостійними. Таким чином, в термінології закріплюється значення, яке раніше не було притаманним цьому слову, а також не пов'язане з його основним змістом. Якщо за основу беруться не семантичні відмінності, а функціональні – тоді семантичні терміни та слова, які їх продукують будуть мати відносини омонімії [Секрет, Чолинець 2013, с. 200].

Д. С. Лотте відзначає такі переваги семантичних термінів, як стислість та влучність, всупереч довгим, незграбним та «книжковим» термінам. Але ці утворення також можуть мати деякі негативні риси: не відображати або навіть викривляти класифікаційні зв'язки, які на цей час вже існували у сталих поняттях [Лотте 1961, с. 77]. Таким чином маємо зауважити, що можливими недоліками термінів семантичного походження є омонімія зі словами загальноживаної лексики та деколи експресивність та емоційність терміну, а це, як ми вже зазначали, суперечить базовим ознакам терміну.

Наступний спосіб, який поряд з семантичним, має високий ступінь продуктивності – синтаксичний, який створює численні складені терміни або терміни-словосполучення [Годована 2005, с. 102]. Вони, в свою чергу, номінують цілісні поняття та є більш стійкими у порівнянні з вільними словосполученнями загальної мови за допомогою своєї лексико-семантичної організації.

Морфологічний спосіб – це спосіб утворення нових термінів шляхом приєднання слотовірних афіксів (префіксів і суфіксів), до основ різних частин мови [Bussman 2016, с. 25]. Термінотворчий потенціал суфіксів зазвичай перевищує потенціал префіксів. Серед видів цього способу термінотворення можна виділити наступні:

– конверсія (означає перехід однієї частини мови в іншу без будь-якого словотворчого елементу, головна риса – вихідна та похідна форми слів збігаються);

– фонетико-морфологічне утворення термінів (за допомогою фонетичних змін складу слова);

– суфіксальне утворення термінів;

– префіксальне утворення термінів [Петрина 2016, с. 64].

Під терміном «деривація» в англомовній лінгвістиці розуміють один із способів словотвору, який продукує терміни паралельно з іншими способами (складання основ, конверсія, скорочення) та визначається як процес афіксації, за допомогою якого утворюються нові номінації із цілковито новим значенням та/або категорією від тих, що вже існують [O'Grady, Archibald, Aronoff 2005, с. 118]. Суфіксація (означає додавання до основи суфікса – морфеми, яка слідує за коренем) є найбільш розповсюдженим та дієвим засобом морфологічного термінотворення в англійській мові. Він дозволяє продукувати слова, що належать до іншої частини мови (наприклад, іменника, прислівника чи дієслова) або навіть до іншого класу слів [Сухачова 2007, с. 259]. Префіксація теж досить продуктивний спосіб в термінотворенні англійської мови під час якого, префіксом називають словотвірну морфему, що передує кореню слова та яка впливає на його значення, але не змінює сам лексико-граматичний компонент. Це означає, що похідний та вихідний терміни, як правило, залишаються при цьому однаковими частинами мови.

Конверсія є розповсюдженим способом термінотворення в англійській мові. Функціонально-семантичні варіанти слів, які утворюються шляхом конверсії, слід також визнавати похідними лексичними одиницями, а сам процес внутрішньорівневої трансорієнтації лексеми вважати актом словотвору [Єнікеева 2005, с. 24]. Проте, як зауважують науковці, останнім часом переважає тенденція до зменшення питомої частки новостворених конверсійних одиниць на користь інших способів вербокреації [Сандій 2013, с. 176]. В англійській мові найчастіше конвертуються дієслова та іменники,

що служить одним із продуктивних джерел появи неологізмів. Під час процесу конверсії відбуваються і семантичні процеси. Зокрема, як правило, обсяг значень слова, з якого з'явилося похідне є більшим ніж у похідного. Однак дослідження кола питань, які описують механізми конверсії, і надалі залишається актуальним, а існування цілої низки інтерпретацій є результатом складності явища конверсії, яка розглядається вченими на перетині семантичних, синтаксичних, словотворчих та багатьох інших особливостей і підсистем мови [Evans 2006, с. 499].

Розглядаючи питання термінотворення доцільно також відзначити термінологічне запозичення оскільки цей процес притаманний кожній мові, а насамперед англійській тому, що доля запозичень у ній на сьогоднішній день становить близько 70% [Малевич 2005, с. 56]. Ці запозичення містять цілі пласти лексики, які додавалися в різні історичні епохи в результаті впливу різноманітних географічних, соціально-економічних процесів, які впливали на формування та розширення економічної термінологіки. Враховуючи те, що економіка була невід'ємною частиною життя суспільства ще з прадавніх часів, економічна терміносистема створювалася з появи спочатку базових термінів, вона розширювалася та накопичувала різні знання, а особливістю англійських економічних термінів є запозичення деяких слів і словотворчих моделей, частково від грецької та, в основному, з латинської мови на своєму первісному етапі [Гнатишева 1996, с. 34].

До другої групи запозичень відносяться французькі лексеми, які не несли з собою принципово нових понять, але все ж широко входили в англійську мову, що в подальшому призвело до якісних змін в структурно-семантичному відношенні. Автором поняття «інтернаціональний» вважають Дж. Бентама (XVIII ст.). Протягом XIX ст. термін продовжує поширюватися серед усіх європейських мов. А у XX ст. виявлено, що він вже застосовується у мовах різних континентів [Кочан 2009, с. 5]. Принагідно зазначимо, що це відбувається тому, що наукові поняття, виражені економічними термінами, за своєю природою завжди прагнуть стати інтернаціональними, оскільки вони

функціонують саме у сфері людської діяльності, в якій втілюються міжнародні відносини [Ковальчук 2013, с. 149].

Розширення словникового складу та поява великої кількості неологізмів зумовлює потребу у раціоналізації словотвірного процесу та оптимізації мовленнєвої діяльності – саме таким рішенням і є явище скорочення лексичних одиниць. Внаслідок структурної перебудови слів з'являються нові варіанти лексем, прикладом яких можуть служити аббревіатури та акроніми [Єнікеева 2005, с. 20]. Скорочення – є способом словотвору, який означає відсікання частини слова, або словосполучення, яке поєднане одним змістом. Скорочення зазвичай поділяються на лексичні й графічні. Скорочуватися можуть різні частини слова і це не буде залежити від морфемних рамок [Былинович, 1977 с. 15]. Загалом тенденцію до скорочення мають назви офіційних установ такі, як назви міжнародних організацій Це явище пояснюється складністю цих назв та їх синтаксичною розгалуженістю.

Під час аналізу скорочень наразі виділяють їх наступні види:

- ініціальні аббревіатури;
- поскладові скорочення;
- акроніми (сформовані з перших букв певної фрази або речення) [Crystal 1995, с. 448];
- подвійні скорочення (скорочення морфолого-синтаксичних утворень, які вже раніше містили аббревіатуру);
- усічені слова [Константинова 2004, с. 8].

Абревіатури (від латин. *abbrevio* – скорочую) – це іменники, що утворилися в результаті скорочення слів, словосполучень або речень внаслідок аббревіації [Crystal 1995, с. 448]. Аббревіація виконує насамперед важливі, притаманні їй завдання по розширенню дериваційних можливостей термінолексики тому, що відсутність аббревіатур призвела б до зайвого, а також надмірного розширення професійних текстів. Остання складова частина аббревіатур може складати ціле слово. Сучасній англійській мові

притаманна велика кількість абревіатур, яка на сьогоднішній день у термінологічних словниках сягає десятків тисяч одиниць.

З урахуванням вищенаведеного розуміємо, що процес створення скорочених слів відбувається наразі під час зміни формальної структури попереднього найменування. В результаті цього процесу в подальшому в мові виникають нові структурні варіанти номінативної одиниці.

Проаналізувавши теоретичний матеріал ми визначили, що економічна лексика англійської мови, розвиваючись протягом довгого часу, формувалася в термінологічну систему із характерними для кожної мови словотворчими способами, аналіз ступіня продуктивності яких під час виконання нашого дослідження надасть нам можливість виявити закономірності творення термінів та визначити їх основні структурні типи та моделі. Принагідно зазначимо, що упорядкування економічної термінології, а також вивчення її специфіки в сучасній англійській мові має важливе як теоретичне, так і практичне значення. А вивчення особливостей утворення термінів необхідне для розробки як теоретичних курсів з лексикології, так і під час укладання галузевих перекладних словників, засвоєння економічної англійської термінолексики та підвищення ефективності англомовного професійного спілкування.

1.4 Семантичні процеси в терміносистемах

Під час аналізу семантичної структури терміну актуальним є звернення до основних лексико-семантичних явищ, які відбуваються в терміносистемах, а саме процесів полісемії, омонімії, синонімії та антонімії. Аналіз цих семантико-парадигматичних відношень є принципово необхідним для систематизації терміносистеми, її регламентування та єдиної структури уніфікації термінів [Петрина 2016, с. 126]. А як нами було встановлено

раніше, термін визначається диференційною ознакою поняття, яке він позначає та коли він виконує свою одну з головних вимог – його однозначність. В цілому можна зазначити, що такі семантичні процеси, як полісемія, синонімія, омонімія та антонімія, притаманні мові в цілому, знаходять своє місце і в термінології, але в ній вони напроти не порушують семантичної визначеності терміна.

Полісемія (від гр. *polysemos* – багатозначний, багатозначність) – означає наявність у одиниці мови більш, ніж одного значення, тобто слову, як одиниці лексики, притаманна багатозначність [Crystal 1995, с. 457]. В термінологічній теорії полісемія пояснюється, як вживання однієї лексеми для визначення двох понять в межах однієї терміносистеми. На думку науковця В. Даниленко, полісемія термінів – це цілком природній прояв розвитку лексики. Її можна намагатися стримувати, але вона завжди знайде вихід у термінологію як складову частину загальноновживаної лексики [Даниленко 1971, с. 30]. Наразі витокami полісемії в термінології є метафоричні та метонімічні зв'язки, які існують між лексико-семантичними варіантами термінологічних одиниць.

Полісемія може проявлятися двома типами:

- внутрішня (відбувається всередині терміносистеми);
- зовнішня (в різних терміносистемах).

Однією з причин виникнення міжгалузевої полісемії в англійській мові є загальне використання такого способу термінотворення, як конверсія [Сандій 2013, с. 176]. Це в своє чергу пов'язано з тим, що англійській мові взагалі притаманні риси мови ізольованого типу, для якої властива відсутність морфологічних показників приналежності до тієї чи іншої частини мови. Існування полісемних термінів у термінології також може свідчити про незавершеність упорядкування терміносистеми та про її постійний динамічний розвиток. Однак неодноразово було відзначено, що полісемія не є показником неточності терміна [Рахуба 2013, с. 310]. Насправді все якраз навпаки – чим сильніше притаманна полісемія термінології, тим більш

влучно встановлюються асоціативні зв'язки між загальнонауковими, міжгалузевими або вузькоспеціальними поняттями.

При полісемії може помічатися звуження (якщо багатозначне слово запозичується лише в одному значенні) або розширення смислового діапазону, яке супроводжується надбанням загальноновживаним словом додаткових термінологічних значень на основі тих, які вже наявні в мові-джерелі [Макароцька 2010 с. 149]. При описі причин появи полісемії в сфері термінології традиційно відзначають такі процеси, як перенесення найменування, яке може здійснюватися на основі метонімії (перенос назви з одного об'єкту на інший, який асоціюється з ним за суміжністю), синекдохи (позначення цілого через частку, загального через конкретне або навпаки) і метафори (як наслідок схожості за формою, кольором, і т.п.) [Скоп'юк 2005, с. 61].

Також на сьогоднішній день заслуговує на увагу думка, що оскільки термінологічним системам притаманні динамічність, природно-штучний характер утворення, то, звісно, синонімію в них слід рахувати явищем закономірним [Терещенко 2001, с. 328]. Синонімія (від грец. *synonymos* – разом, ім'я) – це однаковість значень морфем, синтаксичних сполук або фразеологічних зворотів при одночасній наявності в них різного стилістичного відтінку. За думкою І. Кочан синонімія має негативний вплив на термінологію тому, що в межах наукового стилю – синоніми є небажаними та навіть шкідливими, бо негативно впливають на термін як на дефінітивну одиницю [Кочан 1992, с. 79]. О. О. Реформатський навідь стверджує що, оскільки терміну не може мати ознак експресії та не має бути наділений естетичними характеристиками, синоніми та терміни з багатьма варіантами повинні бути вилучені з термінологій [Реформатський 1961, с. 50].

Інші вчені ж напроти вбачають термінологічну синонімію свідченням широких можливостей спеціальної мови, закономірним проявом динамічного розвитку науки та поглибленням об'єму знань про науковий об'єкт, бо функція синонімії полягає в уточненні й навіть деталізації думки фахівця

[Королева 1986, с. 5]. Так дослідник В. І. Пілецький пише, що синоніми в термінології є доречними і наразі необхідними для: 1) наукового позначення поняття та глибокого пояснення терміна (особливо якщо він іншомовного походження); 2) найточнішого вираження думки, особливо коли межа між поняттями нечітка; 3) для уникнення повторів слів чи словосполучень [Пілецький 1997, с. 116]. Існує також ідея, що терміни-синоніми є корисними, бо кожен з них інакше та додатково розкриває значення поняття [Турчин 2004, с. 67].

До можливих причин наявності синонімії в термінологіях включають наступні:

- недостатня уніфікованість термінологій;
- динамічний розвиток наук, який супроводжується появою нових понять та потребою дати цим поняттям найточнішу номінацію;
- присутність в термінології застарілих термінів, які функціонують паралельно з новими;
- відновлення термінів, які з різних причин не використовували протягом певного часу;
- паралельне існування запозиченого та терміна місцевого походження;
- необхідність мовної економії, яка стимулює синонімію на різних структурних рівнях;
- номінація одного поняття різними науковцями чи декількома школами;
- необхідність номінації поняття за кількома номінативними типами [Задояна 2008, с. 247].

Таким чином, підхід до питання синонімії багаторазово змінювався тому, що довгий час вважалося неможливим саме її існування в термінологіях, а в багатьох дослідженнях по термінознавству неприйнятним був навіть факт існування семантичних відносин синонімії. І лише згодом сформувалася точка зору, що їх існування – це невідворотній наслідок під час розвитку термінологій [Турчин 2004, с. 66].

Перед тим, як розглянути омонімію в економічному дискурсі англійської мови, треба зазначити, що до теперішнього часу серед науковців немає одного чітко визначеного підходу щодо ролі омонімії в термінологіях, а також відсутня однастайність стосовно розуміння явища омонімії взагалі та тих проблем, які з нею пов'язані [Шепель, Секрет 2010, с. 36]. Але в той же час неможливо заперечувати факт її існування на сьогоднішній день в термінологіях, що може пояснюватися обмеженістю лексичного матеріалу порівняно з наявною кількістю термінопонять [Дудок 2009, с. 193]. Загальноживані лексеми конвертуються у терміни та можуть вступати в відносини омонімії з лексемами, які вживаються у повсякденному спілкуванні. В наслідок таких вагомих чинників, як: бурхливий розвиток економік інших держав, взаємопроникливість економічних ринків один до одного, вплив певних домінуючих економічних факторів та багатьох інших, економічна терміносистема стає відкритою до запозичень з інших терміносистем, постійно трансформується, набуває різних мовних інновацій [Секрет 2013, с. 201].

Принагідно зазначимо, що омоніми (від грец. *homonyms* "homo" – same + "onoma" – name) – це мовні знаки, звукові форми яких співпадають, але значення є різними, тобто це слова, однакові за вимовою та написанням (або ж ідентичні по одному з цих аспектів), але різні за своїм значенням [Crystal 1995, с. 453]. Таким чином, терміни-омоніми, які з'являються в результаті семантичного розколу одного слова, втрачають первинну незмінність внутрішньої форми та формують лексичні одиниці з різним значенням та належать іншим термінологічним полям [Гринев-Гриневиц 1993, с. 101].

Способами утворення термінологічних омонімів є:

1) запозичення терміну з іншої мови в одному певному семантичному аспекті, але без усього спектру значень, які були притаманні терміну спочатку;

2) переосмислення значення запозиченого слова протягом його асиміляції в мові-рецепієнті, його смислове «відокремлення» від слова-джерела;

3) уподібнення зовнішньої форми запозиченого слова протягом його асиміляції, зовнішнє ототожнення терміна з вже існуючою у мові-рецепієнті лексемою [Секрет 2013, с. 199].

Антонімія – це явище лексико-семантичних взаємовідношень протилежних значень, а антоніми – це відповідно слова, які служать для вираження цієї протилежності [Рахуба 2013, с. 310]. У сучасних роботах більшість дослідників не заперечують наявність антонімії в термінологічній лексиці і вважають, що антонімія як семасіологічне явище невід’ємне від термінологічних систем, що вони формально систематизують наукові поняття – складну багатогранну систему протиставлень, що допомагає значному впорядкуванню термінологічної сфери [Панько 1994, с. 188]. Виявлення таких антонімічних зв’язків допомагає структурувати поняття, точніше позначити їх місце в терміносистемі, адже часто саме пояснення шляхом протиставлення є найлішим засобом встановлення істини [Цимбал 1998, с. 192].

Тому, як ми бачимо, антонімічні відносини термінологічних одиниць є одним з проявів системності термінології, а терміни-антоніми створюють постійні семантичні зв’язки, формуючи цілу нову мікросистему лексичних одиниць. Цікавою є думка О. В. Колган, яка акцентує, що антоніми не порушують, а навіть підкреслюють мовну системність, бо вони ґрунтуються на відмінності всередині спільного явища (якостей, властивостей, станів, тощо) [Колган 2008, с. 200]. М. І. Мостовий підкреслює співвідносність антонімічних лексем, тому значення антоніма набуває протиставлення тільки під час порівняння з іншим антонімом. Тоді як узяті окремо лексеми антонімічних пар протиставних характеристик не мають. Тому для розуміння, чи є це слово антонімом, необхідно відшукати відповідну одиницю з протилежним значенням [Мостовий 1993, с. 122].

Це пояснюється тим, що в антонімічних взаєминах не може бути стилістичних прикрас та художності, бо вони служать для протиставлення конкретних явищ, не порушуючи базових критеріїв термінів, а саме стилістичну нейтральність. Таким чином, під критеріями виявлення антонімів в термінології вважають: протилежність значень, однакова сфера лексичної сполучуваності в типових синтаксичних структурах взаємного протиставлення [Мостовий 1993, с. 123].

Поділ термінів-антонімів відбувається за формальною структурою на:

- лексичні (різнокореневі антоніми – протилежність створюється завдяки семантичному протиставленню різнокореневих морфем);
- словотвірні (однокореневі антоніми – додаються до того самого слова або основи антонімічні афікси з протилежним або з заперечним значенням).

Також в сучасній англійській мові для позначення крайніх позицій використовують наступні види антонімів:

- 1) комплементарні антоніми (в яких відсутні проміжні ланки та відтворюють протилежність понять з різними значеннями, вони доповнюють один одного у вигляді всього родового поняття);
- 2) векторні антоніми (які виражають діаметральну протилежність в спрямованості дій, ознак, властивостей);
- 3) антоніми, які відбивають якісну протилежність (яким притаманні градуальні опозиції, їх члени мають різну ступінь (градацію) однакової властивості);
- 4) антоніми, що виявляють контрадикторну протилежність (відображують одну ситуацію з різних кутів її учасників, які мають в ній протилежні функції. Ці пари позначають діаметрально протилежні поняття та є взаємовиключими) [Петрина 2015, с. 140].

Таким чином, виконаний аналіз теоретичних джерел доводить, що на сьогоднішній день антонімія в терміносистемах виконує функцію по систематизації, також за її допомогою надається вичерпна характеристика понять, процесів та різноманітних явищ в різних сферах діяльності.

Антонімічні відношення допомагають визначити внутрішню сутність протиставлених понять, а також вказати місце кожного терміна в термінології, чим в цілому сприяють системному формуванню наукової інформації. Явища полісемії та омонімії мають багато спільного, а саме в тому, що одна лексична форма використовується в процесі позначення декількох різних понять, однак під час полісемії різниця не істотно вагома, або може зовсім не усвідомлюється. В той самий час, коли синонімія в термінології позбавляє її точності та в цілому додає варіативності, антонімія напротивагу функціонує для її цілісності та системності.

Отже, в історії лінгвістичних учень існували різні погляди на лексико-семантичні процеси синонімії, антонімії, полісемії та омонімії в терміносистемах, та більшість дослідників підтримують, що вони представляють невід'ємну складову єдиного мовного механізму, який забезпечує логіко-поняттєве впорядкування усіх складових елементів терміносистеми. Незалежно від ставлення до існування цих процесів у терміносистемі, за їх допомогою поступово здійснюється динамічний розвиток компонентів термінології, яка постійно поповнюється та оновлюється неологізмами, шляхом уточнення понять, розробки системності і структуруванню сукупності термінологічних одиниць при компонуванні їх в єдине семантичне ціле. Сміслова багатозначність терміна надасть можливість лексико-семантичній системі номінувати нові поняття не кількісним нагромадженням мовних одиниць, а шляхом економії мовних засобів, в результаті переосмислення вже наявних. Тому перспективним стає подальше вивчення лінгвістичних особливостей термінів у розрізі зазначених лексико-семантичних процесів.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Економічна термінологія функціонує в багатьох сферах нашого сьогодення – в економічному законодавстві, у діловій документації, в економічних науках та становить надзвичайно важливий компонент словникового складу будь-якої мови [Вакуленко 2010]. Становлення будь-якої держави, налагодження нових ділових контактів, орієнтація на розвинені країни та їх способи ведення господарської діяльності вимагають досконалого дослідження фахової термінологіки [Хацер 2005, с. 71]. А стан та глибина її наукового вивчення є характерними показниками рівня розвитку держави, економічної та національної свідомості суспільства, його культури та досягнень в інтелектуальній, мовознавчій, правовій та політичній сферах. Саме тому на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин, постійно зростаючою економічною інтеграцією та розширенням кількості транснаціональних компаній і відбувається постійне збільшення питомої ваги ділової сфери спілкування [Наумова 2000, с. 128].

Економічна терміносистема перебуває в постійному розвитку та кожного дня відбуваються зміни по збагаченню її складу, внутрішній будові, які призводять до появи значної кількості неологізмів в економічній термінології [Скоп'юк 2005, с. 60]. Вона широко використовується у всесвітній комп'ютерній мережі, необхідна для реклами, для здійснення банківських операцій та будь-яких операцій з купівлі-продажу на міжнародному ринку, при проведенні відео-, аудіо конференцій, а також безперечно для ділового листування [Meyerhoff 2006]. Поповнення словникового складу є наслідком еволюційних процесів: «процесу зростання» (*process of growth*), підчас якого мова збагачується новими

словами та «процесу змін» (*process of change*), під час якого вже існуючі одиниці змінюють або розширюють свої значення [Bryant 1993, с. 15].

Передовсім увагу дослідників привертає те, що на формування економічного словника, динаміку його розвитку впливає розвиток соціальних понять у нових суспільно-політичних умовах [Khrystiuk 2019, с. 95]. Англійську мову на сьогоднішній день вважають мовою науки і бізнесу, мовою Інтернету, яка є основним засобом спілкування на міжнародних конференціях, симпозіумах, ділових зустрічах, а економічні терміни є «однією з найбільш динамічних складових лексико-семантичної системи мови» [Ковальчук 2013, с. 150].

Активне використання англійських економічних термінів як у професійній сфері, так і у повсякденному житті обумовлює необхідність проведення різноспрямованих досліджень даної ділянки мовної системи.

2.1 Структурні особливості економічних термінів

Методологічним підґрунтям нашого дослідження слугували положення сучасної лінгвістики стосовно структурно-семантичної організації термінологічних одиниць у галузевих термінологіях. *Методом суцільної вибірки* із періодичних он-лайн видань сучасної англійської публіцистики: “*The Economist*”, “*Bloomberg*”, “*Cambridge Journal of Economics*”, “*Elsevier*”, “*Euromoney*”, “*The Banker*”, “*The Neweconomy*”, “*Forbes*”, “*Financial Times*” та словників сучасної англійської мови: “*Oxford Dictionary of Finance and Banking*”, “*Dictionary of business*”, “*Professional English in Use. Finance.*”, “*Oxford Dictionary of Accounting*”, “*Oxford Learner’s Dictionary*”, “*Cambridge Dictionary*”, “*Merriam-Webster dictionary*”, “*Fitch Dictionary of Banking Terms*”, «Українсько-російсько-англійський термінологічний словник з економічної теорії» та інших, були відокремлені 555 економічні терміни з

метою формування фактичного матеріалу дослідження. Далі ми проаналізували нашу вибірку за допомогою словників: “*Word parts dictionary; standard and reverse listings of prefixes, suffixes, roots, and combining forms*”, “*Online Etymology Dictionary*” та ін. методом *аналізу дефініцій* та *методом етимологічного аналізу*.

На наступному етапі дослідження за допомогою *словотвірного аналізу* нами були виділені особливості структурної будови термінів та *методом класифікації* досліджуваної терміносистеми ми змогли поділити вибірку на однокомпонентні терміни, складні номінації, терміни-словосполучення та аббревіатури, та визначити механізми за допомогою яких формуються термінологічні одиниці, а також важливі словотвірні елементи та найхарактерніші структурні моделі. Застосування *кількісного методу* допомогло нам вирахувати кількісне співвідношення моделей однокомпонентних термінів, які присутні у вибірці, а також складних номінацій, структур, за якими будуються термінологічні словосполучення та аббревіатури досліджуваної терміносистеми. В результаті ми визначили різну ступінь продуктивності, яка притаманна різним моделям термінологічних одиниць.

Застосування *структурного* методу сприяло визначенню найпродуктивніших афіксів, які приймали участь у словотворі, а *системний підхід* було використано під час аналізу семантичних особливостей термінів та виявлення лексико-семантичних відношень синонімії, антонімії, омонімії та полісемії.

Відповідно кожен етап дослідження вимагає роботи за схемою, комплексного застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів з метою отримання об’єктивних результатів.

2.1.1 Однокомпонентні економічні терміни. Базову основу будь-яких терміносистем складають однокомпонентні терміни, які служать для номінації основних понять, що стали формуючими в цій сфері професійної діяльності. Однак поступово у терміносистемах з’являється

потреба глибше деталізувати поняття. Таким чином, якщо однокомпонентні терміни спочатку стають основою в процесі створення похідних термінів, то в подальшому нові терміни будуються за допомогою процесів афіксації, змінюючи при цьому значення самого терміна та розширюючи його додатковими семантичними диференційними ознаками. Під час нашого дослідження нами було зафіксовано 205 однокомпонентних лексичних одиниць, які вживались в сучасних англомовних економічних текстах, як самостійні терміни, що становить 37% від загальної кількості досліджуваної термінолексики.

Принагідно зазначимо, що морфологічний спосіб термінотворення в сучасній лінгвістиці називається деривацією. Д. Крістал в своїй роботі «Енциклопедія мови» дає визначення деривації, як процесу творення нових слів за допомогою словотвірних афіксів [Crystal 1995, с. 451].

Провівши аналіз однокомпонентних термінів з погляду морфологічної структури, ми виявили кореневі одиниці та терміни, які утворилися за допомогою деривації. Під кореневими термінами науковці розуміють лексеми, корінь яких збігається з формою слова, або часто із кореневою морфемою. Деривативні терміни загалом утворюються в результаті двох типів деривації:

– деривація першого ступеня – включає похідні слова, які утворилися в результаті додавання до коренів одного дериваційного афікса, як наприклад: *lender* (позичкодавець), *refund* (відшкодування), *seller* (продавець), *funding* (фінансування поточної заборгованості), *auditor* (аудитор);

– деривація другого ступеня – це похідні слова, які утворилися в результаті додавання до коренів більш ніж одного дериваційного афікса (мультиморфемний спосіб), як наприклад: *compensation* (гонорар), *deregulation* (дерегулювання), *re-exportation* (реекспорт), *repayment* (погашення боргу), *restructuring* (реструктуризація).

Серед однокомпонентних термінів економічних понять переважають найменування, виражені іменниками, кількість яких в нашій вибірці

становить 148 одиниць, що складає 72 % від загальної кількості, наприклад: *currency* (валюта), *debt* (заборгованість), *equity* (акція), *loan* (позика), *order* (замовлення), *refund* (відшкодування), *supplier* (постачальник), *taxation* (оподаткування), *yield* (дохідність).

Друге місце по кількості посідають дієслова, яких загалом налічується 43 одиниці (21 % від однокомпонентних термінів вибірки), наприклад: *to allocate* (асигнувати), *to lend* (позичати), *to import* (імпортувати), *to reinvest* (реінвестувати), *to stockpile* (накопичувати), *to transfer* (переводити грошові кошти).

Найменшою групою є прислівники, чисельність яких склала лише 15 одиниць (7 %): *costly* (дорогий), *financial* (фінансовий), *fiscal* (фіскальний), *long-run* (довгостроковий), *uneven* (нерегулярний), *efficient* (продуктивний), *refundable* (той, що належить поверненню).

Англійські економічні кореневі терміни охоплюють 69 лексем, 33,66 % від загального корпусу однокомпонентних термінів: *asset* (актив), *bill* (рахунок), *bond* (облігація), *loan* (позика), *profit* (прибуток), *debt* (заборгованість), *rent* (аренда), *scam* (афера), *yield* (прибуток).

Деривація першого ступеня в проаналізованих нами термінах охоплює 93 одиниці, що становить 45,36 %. Вона представлена в нашому дослідженні наступними моделями.

Модель pR (prefix + root) охоплює в нашій вибірці 31 одиницю (15,12 % вибірки) і представлена такими префіксами: **de + R:** *default* (відмова від сплати боргу), *decline* (занепад), *demand* (попит); **in + R:** *influx* (надходження), *invoice* (рахунок-фактура), *income* (дохід); **sur + R:** *surplus* (активне сальдо); **con + R:** *contract* (договір); **re + R:** *refund* (відшкодування), *release* (випуск), *returns* (декларація про доходи); **ac + R:** *account* (рахунок).

Модель Rs (root + suffix) охоплює 62 одиниці (30,24 % від загальної вибірки однокомпонентних термінів) і представлена такими варіантами суфіксів: **R + ment:** *management* (менеджмент), *agreement* (угода), *payment* (сплата), *shipment* (відвантаження); **R + or/er:** *auditor* (аудитор), *borrower*

(позичальник), *exporter* (експортер), *lender* (позичкодавець), *debtor* (позичальник); **R + ation:** *certification* (сертифікація), *confirmation* (підтвердження), *liquidation* (ліквідація), *taxation* (оподаткування); **R + ity:** *annuity* (щорічна рента), *security* (гарантія), *liability* (пасив), *liquidity* (ліквідність); **R + ing:** *funding* (фінансування поточної заборгованості), *licensing* (ліцензування), *earning* (заробіток), *monitoring* (постійне відстеження), *structuring* (структурування); **R + ion:** *production* (виробництво продукції); **R + ure:** *exposure* (залежність); **R + y:** *capacity* (потужність виробництва), *warranty* (гарантія); **R + ee:** *guarantee* (гарантія якості); **R + ly:** *costly* (дорогий); **R + al:** *fiscal* (податковий); **R + ive:** *effective* (ефективний).

Деривація другого ступеня охоплює 43 лексеми, що становить 20,98 % нашої вибірки та містить різні моделі термінів.

Модель pRs (prefix + root + suffix) – охоплює 34 лексеми і є найчисельнішою серед структурних моделей деривації другого ступеня. Вона представлена такими поєднаннями суфіксів та префіксів: **de + R + ion:** *deflation* (дефляція); **de + R + ation:** *deregulation* (дерегуляція), *declaration* (декларування); **dis + R + ion:** *distribution* (розподіл); **re + R + ation:** *reservation* (бронювання); **re + R + ing:** *refinancing* (рефінансування), *restructuring* (реструктуризація); **re + R + able:** *refundable* (той, що належить поверненню); **re + R + ment:** *repayment* (відшкодування); **re + R + ion:** *restriction* (обмеження); **trans + R + ion:** *transation* (перехід); **in + R + or:** *investor* (інвестор); **non + R + al:** *non-financial* (нематеріальний); **macro + R + ics:** *macroeconomics* (макроекономіка); **con + R + ment:** *consignment* (поставка), *commitment* (зобов'язання), *commission* (замовлення); **con + R + tion:** *consumption* (споживання).

Наступна виявлена модель **Rss (root + suffix + suffix):** **R + ar + ist:** *monetarist* (монетарист); **R + in + al:** *terminal* (кінцевий); **R + ic/iz + ation:** *diversification* (диверсифікація), *optimization* (оптимізація).

Далі виявляємо модель **ppRs (prefix + prefix + root + suffix):** **re + im + R + ation:** *reimportation* (реімпорт); **re + ex + R + ation:** *reexportation*

(реекспорт); модель **pRss** (*prefix + root + suffix + suffix*): **re + R + iz + ation**: *recapitalization* (рекапіталізація); модель **Rsss** (*root + suffix + suffix + suffix*): **R + al + iz + ation**: *rationalization* (раціоналізація).

Менш частотними в аналізуемій вибірці виявилися прикметники, які переважно утворилися шляхом конверсії. Кількість термінів-прикметників, утворених за допомогою морфологічної деривації склала 14 одиниць. Приклади їх моделей наступні: **pRs** (*prefix + root + suffix*): *incentive* (спонукальний), *accounting* (бухгалтерський), *refundable* (той, що належить поверненню); **Rs** (*root + suffix*): *costly* (дорогий), *fiscal* (податковий), *financial* (фінансовий).

Дієслова в англійській банківській терміносистемі здебільшого є термінами, які виникли шляхом конверсії, проте також фіксуємо приклади, утворені деривативним способом. Виділяємо наступні найрегулярніші моделі: **Rs** (*root + suffix*): *cancel* (відміна), *collateralize* (забезпечувати); **pR** (*prefix + root*): *restructure* (реструктуризувати), *refund* (відшкодовувати), *reserve* (бронювати), *adjust* (корегувати), *repay* (відшкодовувати), *account* (надавати звіт), *incur* (терпіти збитки).

Проведене дослідження морфемної структури англійських однокомпонентних економічних термінів виявило наступні морфемні моделі: **R, Rs, pR, pRs, Rss, pRss, ppRs, Rsss**, а також було встановлено, що найпродуктивнішими з них є одноафіксні утворення, а саме **Rs**, що охоплює 30,24% вибірки. До найменш продуктивних моделей відносимо **pRss, ppRs, Rss** та **Rsss**. Значна кількість префіксів серед проаналізованих є іншомовного походження: французького, латинського або грецького. Високою продуктивністю відзначається префікс:

- **re-** (латинський префікс, який означає *again; back* чи *back again*);
- **com-** (латинський префікс, який означає *with, together*);
- **de-** (латинський префікс, який означає *from; away from; down from; reverse, negate*).

Власно англійські префікси виявили низьку продуктивність та утворюють по одному деривату: **over-** (*overdraft*), **with-** (*withholdings*).

Словотвірний потенціал суфіксів значно перевищує термінотворчі можливості префіксів. Суфікси в англійській економічній терміносистемі зазвичай є поліфункціональними та їх переважна кількість, так само як і префіксів, є іншомовного походження. Проте високою продуктивністю відзначаються також власномовні афікси. До найпродуктивніших словотвірних моделей належать суфікси **-er/or**: *auditor* (аудитор), *borrower* (позичальник), *cashholder* (власник картки); **-ing**: *licensing* (ліцензування), *earning* (заробіток), *monitoring* (постійне спостереження), *structuring* (структурування); **-ment**: *management* (менеджмент), *agreement* (угода), *payment* (штраф, покарання), *shipment* (відвантаження). Низьку продуктивність виявляють запозичені суфікси, а саме: **-ee** (суфікс латинського походження, який означає *person who undergoes or receives*): *guarantee* (гарантія якості); **-ure** (суфікс латинського походження, який означає *act or process of*): *exposure* (залежність); **-al** (суфікс латинського походження, який означає *act or result of*): *fiscal* (податковий), *financial* (фінансовий).

Таким чином, підсумовуючи вищезазначені словотвірні моделі проаналізованих однокомпонентних економічних термінів, узагальнемо отримані результати у наступній таблиці.

Таблиця 2.1

Кількісна характеристика структурних моделей
однокомпонентних економічних термінів

Структурні моделі	R	Rs	pR	pRs	Rss	ppRs	pRss	Rsss	Усього
Кількість у одиницях	69	62	31	34	4	3	1	1	205
Кількість у %	33,66	30,24	15,12	16,58	1,96	1,46	0,49	0,49	100,00

Також до морфологічного способу термінотворення відноситься конверсія.

В нашій вибірці англійських економічних термінів фіксуємо приклади конверсії, в результаті якої утворюються нові частини мови на ґрунті одного кореня, що викликає внутрішні зміни мовних одиниць. При чому також змінюються семантичні зв'язки слова та його синтаксичні функції.

Прикладами конверсії, які були зафіксовані в нашій вибірці є: *acceptance* (прийняття) – *acceptance credit* (акцептний кредит), *bank* (банк) – *bank account* (банківський рахунок), *export* (експорт) – *to export* (експортувати), *import* (імпорт) – *to import* (імпортувати), *boost* (рекламування) – *to boost* (рекламувати); *ship* (корабель) – *to ship* (відвантажувати), *transfer* (передача) – *to transfer* (переміщувати), *purchase* (придбання) – *to purchase* (купувати), *credit* (кредит) – *credit currency* (кредитні кошти) .

Отже, проведений аналіз виявив різні моделі словотвору, при чому коренева структурна модель (R) виявилася найбільш численною, а найпродуктивнішою з одноафіксних утворень є модель Rs. Найпродуктивнішою моделлю другого ступеня деривації виявилася pRs, а до найменш продуктивних моделей відносимо pRss, ppRs, Rss та Rsss. Значна кількість використаних префіксів виявилася іншомовного походження.

Наразі словотвірний потенціал суфіксів значно перевищує термінотворчі можливості префіксів, при чому високою продуктивністю відзначаються і власномовні суфікси. Також під час розгляду морфологічного способу термінотворення були зафіксовані приклади конверсії шляхом переходу іменників у прикметники та іменників у дієслова.

2.1.2 Складні терміни. Складні терміни є безперечно вкрай важливою та незамінною частиною кожної галузевої терміносистеми. Словоскладання в термінології є актом творення неологізмів за певними законами та моделями. В самому початку становлення будь-якої нової наукової галузі домінуючу роль займають терміни складені з одного слова, які формують основу терміносистеми. Однак протягом часу з поступовим

розвитком терміносистеми більш актуальною стає інша тенденція до більш глибокого розкриття понять, їх деталізації, тобто відмічається збільшення ролі багатокомпонентних термінів. Таким чином, цілком зрозумілим стає подальша тенденція до формування складних слів у термінологіях, що важливо для передачі декілької значень в одній номінації та одночасно є проявом мовної економії в науковій лексиці.

Серед проаналізованих англійських економічних однокомпонентних термінів складні слова складають 30 одиниць (16 % вибірки) та 38 одиниць складних слів входять до складу термінологічних словосполучень.

Складні терміни в термінології економіки ми поділяємо за графічним виглядом на:

– нейтральні (пишуться через дефіс): *tax-advantaged* (оптимізований в плані оподаткування), *risk-free rate* (ставка без урахування ризиків), *office-sharing company* (офісна компанія), *long-run* (довгостроковий), *industry-wide collective bargaining* (загальногалузеві колективні переговори), *cross-border money* (транскордонні гроші);

– зрощені (пишуться разом): *headquarter* (головний офіс), *bankbook* (банківська картка), *cashpoint* (банкомат), *framework* (структура економічної моделі), *household* (домашнє господарство), *paycheck* (чек на заробітну платню).

Кількість проаналізованих термінів з написанням через дефіс значно переважає кількість зрощених термінів.

Складні іменники виявляються найчисленнішою групою та налічують 32 одиниці, 47% від загальної кількості складних термінів. Вони представлені наступними типами:

1) проста основа + проста основа (чисте основоскладання):

– іменник + іменник (*noun + noun*): *cashpoint* (банкомат), *bankbook* (ощадна книжка), *banknote* (банкнота), *framework* (структура економічної моделі), *headquarter* (головний офіс), *buffer-stock* (резервний запас);

– дієслово + прийменник (*verb + preposition*): *turnover* (обіг), *buyout* (викуп), *takeover* (поглинання), *sell-off* (розпродаж), *payout* (виплата дивідендів);

– дієслово + прислівник (*verb + adverb*): *drawdown* (вибірка кредиту), *carryback* (перенесення залишку), *downturn* (економічний спад);

2) проста основа + похідна основа (змішане основоскладання):

– іменник + іменник (*noun + noun*): *cardholder* (власник картки), *taxpayer* (платник податків), *fundholder* (розпорядник кредитів), *lawmaker* (законодавець), *stockpicker* (фінансовий аналітик).

Складні терміни-прикметники в проаналізованій економічній термінології налічують 29 одиниць (43 %) і представлені такими моделями:

1) проста основа + проста основа (чисте основоскладання):

– іменник + іменник (*noun + noun*): *export-import bank* (експортно-імпортний банк), *standard-term contract* (типовий контракт), *headline inflation* (споживча інфляція);

– прикметник + іменник (*adjective + noun*): *long-term contract* (довгостроковий контракт), *current-account deficit* (дефіцит поточного рахунку), *low-tax jurisdiction* (юрисдикція з низьким рівнем оподаткування), *low-debt country* (країна з низьким рівнем боргу), *near-term cashflow* (короткостроковий грошовий потік), *wholesale* (оптом);

– іменник + прикметник (*noun + adjective*): *industry-wide bargaining* (галузеві торги), *risk-free rate* (ставка без урахування ризиків), *cash-rich company* (компанія багата на готівку);

– числівник + іменник (*numeral + noun*): *second-tier bank* (банк другого рівня), *zero-interest loan* (безвідсотковий кредит);

– числівник + дієприкметник минулого часу (*numeral + PII*): *zero-taxed income* (дохід з нульовим оподаткування);

– іменник + дієприкметник минулого часу (*noun + PII*): *audit-based control* (контроль на основі методів аудиту), *exchange-traded fund* (біржовий інвестиційний фонд), *trade-marked article* (фірмовий товар);

– дієслово + іменник (*verb + noun*): *paycheck* (чек на заробітну платню);
 – дієслово + прислівник (*verb + adverb*): *tax giveaways* (податкові пільги);

2) проста основа + похідна основа (змішане основоскладання):

– іменник + іменник (*noun + noun*): *office-sharing company* (офісна компанія), *deposit-taking institution* (кредитна установа), *stockpicker* (біржевик), *subprime-lending* (субкредитування);

– прикметник + іменник (*adjective + noun*): *personal-savings rate* (рівень власних заощаджень).

Серед складних слів також фіксуємо дієслова в кількості 7 одиниць (10% вибірки), які утворюються складанням двох простих основ: модель «дієслово + прислівник»: *to carve-out* (виділяти (частку власності)), *to takeover* (поглинати).

Таким чином, досліджуваний матеріал дає змогу констатувати, що складні слова економічної термінології в сучасній англійській мові представлені різними структурними моделями та найпродуктивнішим способом творення складних номінацій в англійській мові є поєднання основ. Серед англійських складних термінів фіксуємо прикметники, іменники, дієслова, де іменники є найчисельнішою групою (47 % від загальної вибірки), які виконують функції складних номінацій у термінології, що полягають в уточненні та глибшій деталізації понять, явищ та процесів економічної діяльності. Також було встановлено, що найпродуктивнішими виявилися модель іменник + іменник (*noun + noun*) та прикметник + іменник (*adjective + noun*).

2.1.3 Терміни-словосполучення. Терміни-словосполучення (синтаксичний спосіб термінотворення) на сьогоднішній день в терміносистемах загалом превалюють у кожній фаховій мові тому, що вони мають найліпшу властивість конкретизувати та уточнювати поняття через додаткові деталізуючі характеристики, які додаються до загальноновживаних слів. Додавання уточнюючих компонентів допомагає збільшити детальність

та поглибити первісне поняття. Результатом такої деталізації буде не порушення базових вимог до фундаментального визначення терміна – а саме його точності та стислості, а функціонально найточніше розкриття таким терміном поняттєвого змісту спеціального поняття для якого він створюється.

Терміни-словосполучення в досліджуваній економічній терміносистемі сучасної англійської мови охоплюють більшу частину лексичного фонду. Їх кількість становить 330 одиниць, а саме 61 % від загальної кількості термінів вибірки.

Двокомпонентні термінологічні об'єднання становлять найчисельнішу групу нашої вибірки в кількості 282 одиниць, охоплюючи 52% вибірки. Прикладами найпродуктивніших моделей є наступні:

– іменник + іменник (*noun + noun*): *customs tax* (митний податок), *cash flow* (рух готівки), *debt fund* (інвестиційний фонд), *export broker* (брокер по експорту), *market balance* (ринкова рівновага), *tariff duty* (тарифне мито), *price calculation* (розрахунок ціни), *risk assessment* (оцінка ризиків);

– прикметник + іменник (*adjective + noun*): *current liabilities* (поточні зобов'язання), *economic growth* (економічний зріст), *foreign trade* (зовнішня торгівля), *liquid assets* (ліквідні активи), *central bank* (центральний банк), *commercial payment* (комерційна сплата);

– числівник + іменник (*numeral + noun*): *second-tier bank* (банк другого рівня), *zero-interest loan* (безвідсотковий кредит).

Серед двокомпонентних термінологічних сполучень наразі також присутні прийменникові словосполучення, які утворилися у більшості своїх випадків шляхом поєднання двох іменників: *law of supply* (виписка з рахунка), *rate of exchange* (акредитив), *stock of debt* (прибуток від банківських активів), *bank for cooperations* (кооперативний банк), *velocity of money* (швидкість обертання грошей), *method of manufacture* (спосіб виробництва), *cash in advance* (сплата авансом).

Наведені нами приклади свідчать, що найвищу продуктивність виявляє прийменник *of*, кількість двокомпонентних словосполучень з ним складає 16 одиниць (6 % від загальної кількості двокомпонентних об'єднань).

Також під час дослідження економічної термінології було виявлено сурядне словосполучення, яке опосередковане сполучником: *wholesale and retail* (оптом та вроздріб).

Трикомпонентні термінологічні словосполучення налічують 44 одиниці 8 % вибірки та були створені за наступними моделями:

– іменник + іменник + іменник (*noun + noun + noun*): *investment research firm* (інвестиційно-дослідницька фірма), *production possibilities curve* (крива можливостей виробництва), *consumer price index* (індекс споживчих цін), *capital productivity ratio* (коефіцієнт продуктивності капіталу);

– іменник + прикметник + іменник (*noun + adjective + noun*): *government borrowing costs* (державні витрати по позикам);

– прикметник + іменник + іменник (*adjective + noun + noun*): *individual retirement account* (індивідуальний пенсійний рахунок), *international commodity agreement* (міжнародна товарна угода), *free Customs zone* (вільна митна зона);

– прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*): *long-term economic growth* (довгострокове економічне зростання), *average variable cost* (середні змінні витрати), *formal fiscal objectives* (формальні податкові цілі).

Серед трикомпонентних терміносполучень виділяємо структури, які були поєднані шляхом приєднання за допомогою одного, або декількох прийменників: *pool of corporate lending* (об'єм корпоративного кредитування), *index of manufacturing activity* (індекс виробничої діяльності), *bank for foreign trade* (зовнішньоторговельний банк), *optimization of costs of production* (оптимізація витрат на виробництво), *methods of Customs valuation* (методи митної оцінки).

Також під час аналізу виділяємо термінологічні об'єднання, які утворилися приєднанням опорного терміна-іменника до сурядного словосполучення: *tax and budgetary policy* (податково-бюджетна політика), *gold and currency reserves* (золотовалютні резерви). Їх кількість складає лише 2 одиниці від загальної кількості трикомпонентних термінів.

Чотирикомпонентні словосполучення є нечисленними та охоплюють лише 4 одиниці, а саме 1% й утворюються шляхом поєднання іменників, прикметників та дієприкметників минулого часу за допомогою прийменників або сполучників:

– іменник + прийменник + прикметник + іменник + прийменник + іменник (*noun + preposition + adjective + noun + preposition + noun*): *Agreement on Technical Barriers to Trade* (Угода про технічні бар'єри в торгівлі);

– дієприкметників минулого часу + іменник + іменник + прийменник + іменник (*PII + noun + noun + preposition + noun*): *annualised percentage rate of interest* (річна процентна ставка відсотків);

– іменник + іменник + прикметник + іменник (*noun + noun + adjective + noun*): *bank's chief financial officer* (фінансовий директор банку);

– іменник + іменник + прийменник + прикметник + іменник (*noun + noun + preposition + adjective + noun*): *households holdings of public-debt securities* (домогосподарства, що володіють цінними паперами державного боргу).

П'яти- та шестикомпонентні словосполучення вкрай рідко фіксуються в економічній термінолексичі. Таким терміносполукам властиві прийменникові та безприйменникові зв'язки.

Отже, в цьому пункті нашого аналізу ми встановили, що двокомпонентні термінологічні об'єднання формують найчисельнішу групу вибірки, з найпродуктивнішою моделлю серед цих сполучень: іменник + іменник (*noun + noun*) та прикметник + іменник (*adjective + noun*). Також аналіз вибірки довів, що найвищу продуктивність виявляє прийменник *of*, який бере активну участь у формуванні двокомпонентних словосполучень. Найбільш численні

моделі трикомпонентних термінологічних словосполучень є: іменник + іменник + іменник (*noun + noun + noun*), прикметник + іменник + іменник (*adjective + noun + noun*) та прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*). Чотирикомпонентні словосполучення виявилися зовсім нечисленними серед термінів нашої вибірки.

2.1.4 Терміни-абревіатури. У мові певної галузі ознакою її фаховості є безперечно наявність абревіатур, які є зручними в професійних сферах спілкування тому, що вони значно скорочують формальний обсяг тексту, однак зберігаючи при цьому його інформативність. Сприяючи раціоналізації фахової мови, утворені короткі форми значно підвищують читабельність наукового тексту, втім варто зазначити, що тільки для фахівців.

Загальноприйняті абревіатури є важливою та невід’ємною частиною словникового складу мови та разом з іншими повними термінами та термінологічними словосполученнями їх значення містять професійні словники.

Таким чином, абревіатури є одним з різновидів англійських економічних термінів та становлять 19 одиниць, або 3% від загальної кількості вибірки. Під час аналізу виявлено, що вони представлені наступними типами абревіації:

- ініціальні абревіатури: *MMT (Modern Monetary Theory)* (сучасна валютна теорія), *GDP (gross domestic product)* ВВП (валовий внутрішній продукт), *FDI (Foreign Direct Investment)* прями закордонні інвестиції, *IMF (International Monetary Fund)* МВФ (міжнародний валютний фонд);

- скорочення за опорними буквами слова: *dcl (declaration)* декларація, *ltd (limited)* з обмеженою відповідальністю, *mnggr (manager)* менеджер;

- акроніми: *FED (Federal Reserve System)* (Федеральна резервна система), *ROE (Return On Equity)* (Коефіцієнт прибутковості власного капіталу), *FIFO – First In, First Out* (ТМЦ поставлені на облік першими,

вибувають теж першими), *VAT (value added tax)* ((ПДВ) податок на додану вартість).

Далі також розподілимо терміни-аббревіатури за структурними типами залежно від кількості скорочених слів-компонентів.

Двокомпонентні аббревіатури вибірки представлені наступними моделями:

- іменник + іменник (*noun + noun*): *CC (credit card)* (кредитна картка);
- дієслово + іменник (*verb + noun*): *REPO (repurchase agreement)* (згода про продаж зі зворотньою покупкою).

Трикомпонентні аббревіатури є найчисленнішими в нашій вибірці. Вони налічують 10 одиниць, становлять 53 % від загальної кількості аббревіатур та представлені наступними моделями:

- прикметник + іменник + іменник (*adjective + noun + noun*): *APY (annual percentage yield)* – річний прибуток у відсотках;
- прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*): *GDP (gross domestic product)* – ВВП (валовий внутрішній продукт); *FDI (Foreign Direct Investment)* – прямі закордонні інвестиції, *MMT (Modern Monetary Theory)* – сучасна валютна теорія;
- іменник + дієприкметників минулого часу + іменник (*noun + PII + noun*): *VAT (value added tax)* – податок на додану вартість (ПДВ); *CAT (Customer Activated Terminal)* – комплексний банкомат;
- дієслово + прийменник + іменник (*verb + preposition + noun*): *ROE (Return On Equity)* – Коефіцієнт прибутковості власного капіталу.

Чотирикомпонентні аббревіатури представлені у вибірці під час аналізу лише 4 одиницями і утворюються за такими моделями, як наприклад:

- іменник + іменник + прикметник + іменник (*noun + noun + adjective + noun*): *OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries)* – ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти);
- прикметник + іменник + іменник + іменник (*adjective + noun + noun + noun*): *EBRO (European Bank for Reconstruction and Development)* – ЄБРР

(Європейський банк реконструкції та розвитку); *IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)* – Міжнародний банк реконструкції та розвитку;

– числівник + прийменник + числівник + прийменник (*numeral + preposition + numeral + preposition*): *FIFO – First In, First Out* – ТМЦ поставлені на облік першими, вибувають теж першими.

Таким чином, зазначимо, що під час аналізу фактичного матеріалу було встановлено, на сьогоднішній день англійській економічній терміносистемі досить притаманне вживання аббревіатур, які зазвичай номінують назви офіційних установ (політичних, економічних, соціальних), а також понять економічної сфери. Під час дослідження аббревіатури було розподілено на наступні структурні типи: ініціальні аббревіатури, скорочення за опорними буквами слова та акроніми. Таким чином, проведений аналіз довів, що трикомпонентні аббревіатури є найчисленнішими в англійській економічній термінології, з найпродуктивнішою моделю будови: прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*). Отже, аббревіатури є продуктивним засобом економії мовних одиниць в термінологіях.

2.2 Етимологія досліджених термінів

Для комплексного аналізу економічної терміносистеми англійської мови нам також необхідно визначити ступінь впливу на її лексичний склад інших мов. Саме це надасть нам можливість об'єктивно оцінити рівень використання конкретних запозичених одиниць для термінологічних потреб.

Під час нашого дослідження абсолютну більшість термінів проаналізованої вибірки становлять лексеми іншомовного походження. Власномовні номінації в економічній терміносистемі склали лише 9 %. Найбільш численною виявилася доля запозичень з французької мови, а саме

114 одиниць (56%), частина яких перед цим потрапили до неї з латинської мови:

– іменники: *consumption* (франц. < лат.) – споживання, *distribution* (франц. < лат.) – розподіл, *issue* (франц. < лат.) – випуск цінних паперів, *market* (франц. < лат.) – ринок, *penalty* (франц. < лат.) – штраф, *document* (франц. < лат.) – документ, *declaration* (франц. < лат.) – декларація, *demurrage* (франц. < лат.) – сплата за простій вантажу;

– прикметники: *financial* (франц. < лат.) – фінансовий, *efficient* (франц. < лат.) – економічно прибутковий, *effective* (франц. < лат.) – діючий, *vested* (франц. < лат.) – інвестований;

– дієслова: *to supply* (франц. < лат.) – поставляти, *to deliver* (франц. < лат.) – доставляти, *to transfer* (франц. < лат.) – перераховувати (грошові кошти), *to file* (франц. < лат.) – подавати документи, *to finance* (франц. < лат.) – фінансувати, *to purchase* (франц.) – закуповувати, *to pay* (франц.) – сплачувати, *to compete* (франц. < лат.) – конкурувати.

Кількість іменників серед французьких запозичень склала 82 одиниці (72%), прикметників 12 одиниць (11%) та дієслів 20 одиниць (17%). Таким чином, найчисельнішими групою виявилися іменники.

Другими за чисельністю фіксуємо в нашій вибірці економічних термінів запозичення з латинської мови у кількості 48 одиниці (23%). Прикладами можуть слугувати наступні номінації:

– іменники: *inflation* (лат.) – інфляція, *currency* (лат.) – валюта, *certification* (лат.) – сертифікація, *compensation* (лат.) – гонорар, *investor* (лат.) – інвестор, *liquidation* (лат.) – ліквідація;

– прикметники: *fiduciary* (лат.) – незабезпечений;

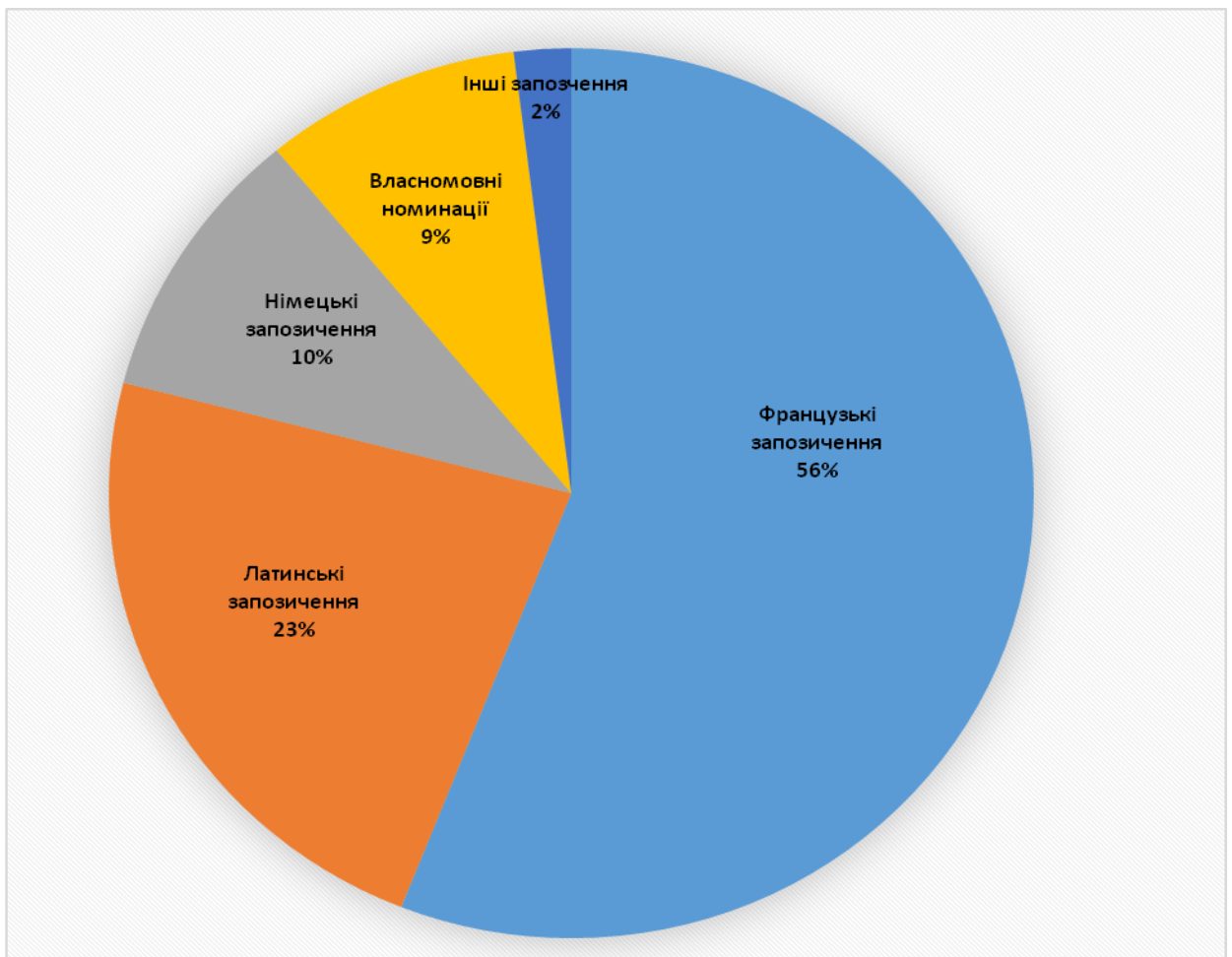
– дієслова: *to import* (лат.) – імпортувати, *to produce* (лат.) – виробляти, *to monitor* (лат.) – відстежувати виконання, *to compensate* (лат.) – компенсувати, *to restructure* (лат.) – реструктуризувати, *to calculate* (лат.) – обчислювати, *to estimate* (лат.) – оцінювати, *to export* (лат.) – експортувати, *to accumulate* (лат.) – накопичувати.

Кількість іменників серед латинських запозичень стала найчисельнішою групою та склала 32 одиниці (67%), дієслів 15 одиниць (31%) та прикметників лише 1 одиниця (2%). Таким чином, серед запозичень з латинської мови, як і з французької іменники переважають.

Наступними за кількістю серед економічних термінів йдуть запозичення з німецької мови. В нашій виборці вони налічують 19 одиниць (10% від загальної кількості запозичень): *loan* (нім.) – позика, *to lend* (нім.) – позичати. Під час нашого дослідження зовсім нечисленними виявилися запозичення з голландської, італійської та грецької мов. Вони охоплюють близько 2% вибірки: *bankruptcy* (італ.) – банкруцтво, *tariff* (італ.) – тариф, шкала ставок.

Для наочності відобразимо отримані дані в наступній діаграмі.

Діаграма 2.1
Відсоткове співвідношення термінів
за їх етимологією

Також, запозичення в проаналізованих економічних термінах активно беруть участь у творенні складних терміносполук, які формуються в результаті продуктивного складання запозиченого слова з англійським: *fundholder* – розпорядник кредитів, де *fund* є запозиченнями з французької мови, а *holder* англійського походження, *long-run* – довгостроковий, де *long* (нім.) + *run* (англ.). В той же час також фіксуємо приклади злиття різних за етимологією слів: *banknote* – банкнота – *bank* (італ.) + *note* (франц.), *deposit* (лат.) *guarantee* (франц.) – страхування вкладів, *private* (лат.) *equity* (франц.) – приватний капітал.

Отже, приклади засвідчують, що у своїй переважній кількості запозичені терміни мають французьке та латинське походження. Проте варто зауважити, як вже було зазначено, що частина цих запозичень потрапили до французької мови з латинської мови та протягом часу асимілювалися в ній. Істотна частина французьких запозичень у економічній терміносистемі сучасної англійської мови є такою великою тому, що історично французька мова використовувалася як офіційно-ділова. Частка ж запозичень з голландської, грецької, італійської та інших мов не виявлялася суттєвою під час нашого дослідження.

2.3 Семантичні особливості економічної термінології

Як було встановлено нами під час аналізу теоретичних джерел, синонімії в сфері термінології притаманні риси, які суттєво відрізняються від тих, які присутні у загальноживаній лексиці, а кожна складова синонімічного ряду проявляє себе як окремий повноцінний термін. Синоніми в термінології – це ті терміни, що мають за основу один денотат, але відрізняються у функціональному (поняттєвому) плані, одночасно вони можуть бути іншими

також за семантикою словотвірних компонентів лексики, мірою своєї неологічності.

Під час аналізу синонімічних рядів в досліджених нами англійських економічних термінах було виявлено наступні продуктивні структурні типи:

1) однокомпонентний термін – однокомпонентний термін: *contract* = *agreement* (договір); *asset* = *goods* (майно); *commission* = *order* (замовлення); *rate* = *tariff* (ставка, тариф);

2) однокомпонентний термін – термін-словосполучення: *equity* = *core capital* (власний капітал); *fine* = *financial penalty* (штраф);

3) термін-словосполучення – термін-словосполучення: *consumer inflation* = *headline inflation* (споживча інфляція); *investment spendings* = *investment costs* (інвестиційні витрати); *market balance* = *market equilibrium* (ринкова рівновага); *purchasing power* = *consumer ability* (споживча здатність); *high income* = *high return* (високий дохід);

4) аббревіатура – термін-словосполучення: *VAT* = *value added tax* (податок на додану вартість (ПДВ)); *GDP* = *gross domestic product* ВВП (валовий внутрішній продукт); *FED* = *Federal Reserve System* (Федеральна резервна система).

Синонімічні ряди відрізняються один від одного за кількістю структурних компонентів та згідно з цим можна виділити наступні групи синонімів:

1) двокомпонентні ряди: *rate* = *tariff* (тариф);

2) трикомпонентні ряди: *goods* = *asset* = *property* (майно), *cost* = *expenditure* = *expenses* (витрати), *payment* = *penalty* = *fine* (штраф);

3) чотири-п'ятикомпонентні ряди: *benefit* = *earing* = *profit* = *revenue* = *yield* (прибуток).

Проаналізувавши сучасні економічні статті ми зафіксували антонімічні пари, які слугували для вираження протилежних відношень між поняттями досліджуваної термінології.

Аналіз виявляє, що за формальною структурою антонімічних лексем економічної сфери антоніми поділяються на:

– лексичні (різнокореневі антоніми): *borrower – lender* (позичальник – позикодавець); *asset – liability* (актив – пасив); *budget deficit – budget surplus* (дефіцит бюджету – профіцит бюджету);

– словотвірні (однокореневі антоніми): *liquid assets – illiquid assets* (ліквідні активи – неліквідні активи); *direct import – indirect import* (прямий імпорт – непрямий імпорт); *current liabilities – non-current liabilities* (поточні зобов'язання – непоточні зобов'язання), *financial – non-financial* (фінансовий – не фінансовий).

Продуктивними префіксами для вираження протилежного значення виступають наступні: **un-**: *employed – unemployed* (працюючий – безробітний); **in-**: *direct investment – indirect investment* (прямі інвестиції – непрямі інвестиції); **il-**: *liquid – illiquid* (ліквідний – неліквідний); **im-**: *perfect competition – imperfect competition* (досконала конкуренція – недосконала конкуренція); **non-**: *financial – non-financial* (фінансовий – не фінансовий).

За кількістю компонентів економічні антоніми можуть бути згруповані наступним чином:

– двокомпонентні утворення (становлять найбільшу групу): *cash proceeds – cash costs* = грошові надходження – грошові витрати; *personal account – impersonal account* = особовий рахунок – безособовий рахунок, *economic growth – economic slack* = економічний зріст – економічне падіння, *core capital – credit currency* = власний капітал – кредитні кошти;

– трикомпонентні антонімічні терміни-словосполучення: *near-term cash flow – long-term cash flow* = короткостроковий грошовий потік – довгостроковий грошовий потік.

Чотирикомпонентних антонімічних термінів-словосполучень не було зафіксовано.

В процесі дослідження залежно від типу протилежності економічні терміни-антоніми поділяються на наступні типи:

1) комплементарні антоніми: *domestic investors* – *foreign investors* (вітчизняні інвестори – іноземні інвестори);

2) векторні антоніми: *to open an account* – *to close an account* (відкрити рахунок – закрити рахунок);

3) контрарні антоніми, які відбивають якісну протилежність: *high income* – *average income* – *low income* (високий дохід – середній дохід – низький дохід);

4) контрадикторні антоніми: *liquid assets* – *illiquid assets* (ліквідні активи – неліквідні активи); *direct import* – *indirect import* (прямий імпорт – непрямий імпорт); *borrower* – *lender* (позичальник – позикодавець); *asset* – *liability* (актив – пасив).

Таким чином, результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що явище антонімії характерне та невід’ємне для англійської економічної терміносистеми, а антонімічні лексеми утворюють особливі мікрополя, що є актуальним для позначення протилежних явищ у структурі понять досліджуваної термінології.

Вивчення багатозначності економічних термінів в англійській мові передбачає розгляд явищ полісемії та омонімії. Проблема розмежування полісемії та омонімії до сьогодні залишається актуальною, оскільки в результаті зводиться до встановлення наявності чи відсутності достатньої міри подібності між їхніми значеннями.

Розглянемо зовнішню полісемію, яка означає однозвучність елементів терміносистеми зі словами загальноживаної мови. Такі лексеми поділимо на наступні групи:

1) лексеми, які виникли в результаті розширення первісного значення загальноживаного слова: *volume* (том) – об’єм, *note* (позначка) – авізо; *order* (наказ) – письмовий наказ про сплату грошей; *book* (книжка) – *bank book* (банківська картка), *break* (перерва) – *tax break* (податкова знижка), *branch* (гілка) – *branch bank* (філіал банку);

2) терміни, які утворилися за допомогою метафори або метонімії: *trade war* (торгівельна війна), *cash* (готівка) *flow* (течія) – рух готівки, *return* (повернення) – прибуток, *volume* (том) – об'єм, *book* (книжка) – *bank book* (банківська картка), *cash* (готівка) *crunch* (хрускіт) – грошова криза, *tariff* (тариф) *duty* (моральний обов'язок) – тарифне мито;

3) скорочення, які тотожні повнозначним словам: *PIN* (*personal identification number* – персональний код користувача) – *pin* (шпилька); *CAT* (*Customer Activated Terminal* – комплексний банкомат) – *cat* (кішка).

Полісемія всередині терміносистеми виражена у наявності не менше двох різних лексичних значень у одного терміна та представлена наступними прикладами: *carryback*: 1) перенесення залишку; 2) перенесення збитків на більш ранній період; *equity*: 1) акція; 2) власний капітал; *payroll*: 1) відомість заробітної плати; 2) штатний розпис; 3) фонд заробітної плати; *penalty*: 1) штрафна санкція; 2) комісія за прострочення платежу; *tax deduction*: 1) податкова пільга; 2) утримання податків; 3) зниження податків при виконанні певних умов; *commitment*: 1) зобов'язання; 2) вкладення капіталу; 3) контракт, який передбачає фінансову відповідальність за виконання операцій.

Одним з перших чинників, які пояснюють наявність внутрішньосистемної омонімії є конверсія. Найпродуктивнішими моделями конверсії під час нашого дослідження в англійській економічній терміносистемі виявилися наступні:

– утворення дієслова від іменника, наприклад: *file* (справа) – *to file* (подавати документи); *deposit* (депозит) – *to deposit* (розміщувати у депозити, депонувати); *export* (експорт) – *to export* (експортувати); *import* (імпорт) – *to import* (імпортувати); *report* (звіт) – *to report* (знаходитись в підпорядкуванні); *ship* (корабель) – *to ship* (відвантажувати); *estimate* (попередня оцінка) – *to estimate* (підводити баланс);

– утворення прикметника від іменника, наприклад: *debt* (борг) – *debt fund* (боргове зобов'язання); *cash* (готівка) – *cash flow* (грошовий потік);

cheque (чек) – *cheque book* (чекова книжка); *government* (уряд) – *government accounting* (державний облік);

– перехід прикметника в дієслово, наприклад: *open contract* (нерегульована угода) – *to open an account* (відкривати рахунок); *direct investment* (прямі інвестиції) – *to direct* (керувати, контролювати); *aggregate consumption* (сукупне споживання) – *to aggregate* (збирати в одне ціле);

– абрєвіатури, які мають один графічний вигляд, але різні за значенням: *CA (capital account)* – рахунок основного капіталу, *CA (current account)* – поточний рахунок, *RE (real estate)* – нерухомість, *RE (rate of exchange)* – курс обміну.

Міжсистемна омонімія в англійській економічній терміносистемі охоплює терміни, які паралельно повноцінно функціонують у інших терміносистемах таких, як наприклад:

1) освіти: *credit* – залік (*credit* – кредит), *examination* – екзамен (*bank examination* – банківська експертиза);

2) юридична: *order* – ордер (*delivery order* – ордер на видачу товару), *fine* – покарання (*fine* – пеня, штраф), *default* – нез'явлення в суд (*default* – відмова від сплати боргу), *guarantee* – отримувач гарантії (*guarantee* – гарантія якості), *capacity* – правоздатність (*capacity* – потужність виробництва), *agreement* – договір (*agreement* – угода);

3) поліграфія: *issue* – видання (*issue* – випуск цінних паперів), *volume* – том (*volume* – об'єм), *book* – книжка (*bank book* – банківська картка, *order book* – портфель замовлень);

4) психологія: *equilibrium* – стан рівноваги (*market equilibrium* – ринкова рівновага);

5) музика: *note* – нота, нотний знак (*consignment note* – товарно-транспортна накладна);

6) військові терміни: *vehicle* – бойова машина (*investment vehicle* – механізм інвестицій), *surplus* – зайва штатна одиниця (*surplus* – активне сальдо), *surge* – розосередження сил (*surge* – зростання в економіці).

Таким чином, ми виявили явища паралельного вживання термінів в різних термінологіях та визначили спільні тематичні групи, серед яких своєю численністю виділяються юридична термінологія, поліграфія, військова та термінологія освіти. Саму значну активність проявляють номінації, які належать до юридичного термінологічного поля.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, ми можемо констатувати, що англійській економічній термінології притаманні такі лексико-семантичні явища, як полісемія, омонімія, синонімія та антонімія, що вони невід'ємна складова терміносистеми. Таким чином проведений аналіз довів, що виникнення термінів внаслідок розширення значення загальноновживаного слова виявилось досить продуктивним в економічній терміносистемі, так само, як і утворення термінів за допомогою метафори або метонімії.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних джерел підтверджує наявність дискусійних питань сучасної термінологічної проблематики. Так, існують різні підходи до визначення терміну, встановлення вимог до нього, виявлення сутнісних характеристик термінологічних одиниць. Традиційно під терміном розуміють мовну одиницю, яка своїм значенням виражає спеціальне поняття професійної сфери, має закріплену дефініцію та входить до терміносистеми як невід’ємний терміноелемент.

Двоїста природа терміна – його співвіднесеність з понятійною системою даної науки і залежність від загальномовної системи, проявляється в сутнісних ознаках терміноодиниць. Основні та найбільш значущі вимоги, яким повинен відповідати термін – це системність, однозначність, стислість, відповідність лексичного значення терміна позначеному поняттю, мовна правильність та деривативність. Однак практичне існування в різних термінологіях таких явищ, як полісемія, омонімія, синонімія свідчить про відносність деяких вимог, про неможливість їх дотримання в ситуації стрімкого розвитку терміносистем в умовах науково-технічного прогресу. Сучасні дослідники також підкреслюють можливість наявності емоційності та образності в значеннях терміна.

Термін як багатоаспектне явище, входить до різноманітних класифікацій, які засновані на принципах їх походження, предметної належності понять, що позначаються, семантичних ознаках, структурних характеристиках, частотності вживання, стилістичних особливостях та ін.

З огляду на предмет нашого дослідження, зазначимо, що економічні терміни – це одиниці мови, що виражають спеціальні поняття економічної галузі, яка постійно поповнюється новими лексичними одиницями внаслідок розвитку науково-технічного прогресу, співпраці з іншими державами, інтеграції економіки країни в світовий простір.

Проаналізувавши економічні терміни англійської мови за структурними та семантичними характеристиками, ми дійшли наступних висновків. За структурним критерієм в економічній термінології можна виділити наступні групи термінів: прості, складні, словосполучення, аббревіатури, скорочення.

Прості терміни за морфологічною структурою представлені різними моделями – кореневою (найбільш поширена) та дериваційною. Найпродуктивніші словотвірні моделі термінів: *Rs (root + suffix)* та *pR (prefix + root)*. При другому ступеню деривації більш активною встановлено модель *pRs (prefix + root + suffix)*. Префікси іншомовного походження виявляють найбільшу продуктивність під час формування термінів в проаналізованій вибірці, а словотвірний потенціал суфіксів перевищив термінотворчі можливості префіксів. При розгляді морфологічного способу термінотворення були зафіксовані випадки конверсії шляхом переходу іменників у прикметники та іменників у дієслова.

Складні терміни також представлені декількома моделями. Найпродуктивнішими виявилися моделі складання основ: іменник + іменник (*noun + noun*) та прикметник + іменник (*adjective + noun*). Слід зазначити, що розгляд термінів-словосполучень (синтаксичний спосіб термінотворення) довів, що найчисельнішу групу формують двокомпонентні термінологічні об'єднання, а найпродуктивніші моделі: іменник + іменник (*noun + noun*) та прикметник + іменник (*adjective + noun*). Також аналіз вибірки продемонстрував, що найвищу продуктивність при формуванні термінів-словосполучень виявив прийменник *of*.

Продуктивні моделі трикомпонентних термінологічних об'єднань формують наступні моделі: іменник + іменник + іменник (*noun + noun + noun*), прикметник + іменник + іменник (*adjective + noun + noun*) та прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*). Також розгляд фактичного матеріалу дав змогу розподілити аббревіатури на типи згідно способу скорочення та довів, що трикомпонентні аббревіатури є більш

частотними, а найпродуктивніша модель – це прикметник + прикметник + іменник (*adjective + adjective + noun*).

У ході роботи була детально досліджена етимологія економічних термінів та було встановлено, що власномовні номінації склали лише 9 % вибірки, а переважна кількість термінів економічної терміносистеми сучасної англійської мови сформувалася за рахунок запозичень з інших мов, а саме: французької, латинської, німецької та ін. Латинську мову багато дослідників вважають мовою науки, тому велика кількість економічних термінів англійської мови мають саме латинське походження. Англійська мова сама є потужним джерелом запозичень термінів в інші мови, зокрема, в українську мову вводиться значна кількість англійських термінів, якими позначаються нові поняття, відсутні в мові-реципієнті.

Аналізуючи такі семантичні явища в економічній термінології англійської мови, як синонімія, антонімія, полісемія та омонімія ми виявили, що вони характерні для цієї терміносистеми та загалом впливають на формування та функціонування її компонентів.

Таким чином, можемо зробити висновок, що економічна терміносистема як частина загального термінологічного фонду англійської мови являє собою складно організовану сукупність спеціальних одиниць, неоднорідних за своїм походженням та сутнісними характеристиками. Проведений аналіз структурних та семантичних особливостей економічної термінологіки англійської мови свідчить про її багатоаспектність і стрімкий розвиток. Отже, проблеми її функціонування можуть досліджуватися в різних напрямках: лінгвістичному, дискурсивному, соціальному. Вивчення структурно-семантичних характеристик економічних термінів є важливим також в контексті практики укладання спеціалізованих лексикографічних довідників даної галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимуратов О. А. Особенности структуры и функционирования отраслевых терминосистем (на примере терминосистемы нанотехнологий). Пятигорск : СНЕГ, 2011. 112 с.
2. Белозьоров М. В. Нова економічна лексика і термінологія англійської мови. *Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2001. № 3. С. 28–31.
3. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 20 с.
4. Бурлаков М. А. Обучение активному владению иноязычной лексикой в ВУЗе (на материале франц. языка). Львов : Вища школа, 1988. 132 с.
5. Былинович В. Н. Структурно-семантические и функциональные характеристики основных частей речи в системе научно-технической терминологии: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Минск, 1977. 25 с.
6. Вакуленко О. Л., Сахнюк О. В., Мігірін П. І. Англійська мова для професійного спілкування : Підручник. Рівне : НУВГП, 2010. 447 с.
7. Глазунова О. И. Логика метафорических преобразований. Санкт-Петербург : Издательство «Питер», 2000. 190 с.
8. Гнатишева І. М. Сучасна німецька медична термінологія (аспекти етимології, структури та інтернаціоналізації) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 1996. 141 с.
9. Годована М. П. Словосполучення як джерело поповнення української термінології. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2005. Вип. VI. С. 101–103.

10. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминоведение. Москва : Московский лицей, 1993. 309 с.
11. Гринев-Гриневич С. В. Терминоведение. Москва : «Академия», 2008. 304 с.
12. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : «КМ Academia», 2000. 218 с.
13. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. *Исследования по русской терминологии*. Москва : Наука, 1971. С. 7–67.
14. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2001. 19 с.
15. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках: монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 358 с.
16. Єнікєєва С. М. Про місце словотвору в системі сучасної англійської мови. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2005. №1 (21). С. 20–27.
17. Задояна Л. Синонімія в сучасній українській термінології цукрового виробництва. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2008. № 620. С. 246–249.
18. Ковальчук О. С., Романчук Д. Л. Розвиток іншомовних запозичень в українській економічній лексиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна. 2013. Вип. 37. С. 149–151.
19. Колган О. Антонімія української гірничої термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2008. № 620. С. 200–203.
20. Константінова О. В. Структурно-семантичні особливості термінів оподаткування в американському і британському варіантах сучасної

- англійської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2004. 18 с.
21. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Київ : Юніверс, 2002. 208 с.
22. Королева Е. В. Синонимы и варианты в терминологии. *Научно-техническая терминология*. Москва, 1986. № 8. С. 5–7.
23. Кочан І. М. Синонімія у термінології. *Мовознавство*. Київ, 1992. № 3. С. 70–81.
24. Кочан І. М. Термінологія : національна чи міжнародна? *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2009. № 648. С. 3–8.
25. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: симантичні і парадигмальні особливості : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2003. 20 с.
26. Ланюк Е. Т. До питання про становлення галузевої лексичної системи (на матеріалах німецької торговельно-економічної лексики) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 1974. 278 с.
27. Лейчик В. М. Терминоведение : предмет, методы, структура. Москва : Либроком, 2009. 256 с.
28. Лещук Т. Й. Універсалізм комплексної класифікації науково-технічних термінів (на основі німецькомовних парадигм). *Науковий вісник Ужгородського ун-ту*. Серія: Філологія. Ужгород, 2002. №6. с.41–46.
29. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии : вопросы теории и методики. Москва : Изд-во АН СССР, 1961. 158 с.
30. Макароичкина Т. Н. Лексико-семантические характеристики и мотивированность научно-технических терминов русского и английского языков. *Актуальные проблемы теоретической и прикладной лингвистики* : сборник научных трудов. Ульяновск, 2010. С. 148–152.

31. Малевич Л. Д. Термінологічне запозичання: причини, джерела, функції. *Українська термінологія і сучасність* : збірник наукових праць. Київ, 2005. Вип. VI. С. 56–61.
32. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підручник для інститутів та факультетів іноземних мов. Харків : Основа, 1993. 256 с.
33. Наумова Н. Г. Терминология деловой сферы общения. *Вісник Запорізького державного Університету*. Запоріжжя, 2000. №1. С. 128–130.
34. Панько Т. І., Кочан І. М., Маюк Г. П. Українське термінознавство : підруч. Львів : Світ, 1994. 216 с.
35. Петрина О. С. Антонімічні відношення у терміносистемі банківської сфери (на матеріалі англійської та української мов). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Серія «Філологічні науки». Львів, 2015. №4. с.138–144.
36. Петрина О. С. Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.17. Львів, 2016. 202 с.
37. Пілецький В. І. Деякі лінгвістичні проблеми українського термінознавства. *Український правопис і наукова термінологія: проблеми та сучасність*. Львів, 1997. Т. 9. С. 116–117.
38. Рахуба В. И. Лексико-семантические особенности экономических терминов. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Острог, 2013. № 33. С. 309–311.
39. Реформатский А. А. Что такое термины и терминология. *Вопросы терминологии*. Москва : Изд-во АН СССР, 1961. С. 49–51.
40. Рогач Л. В. Семантична основа лінгвістичних термінів в українській та англійській мовах : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.15 Київ, 2000. 20 с.
41. Сандій Л. В. Конверсія як нелінійний (імпліцитний) спосіб номінації (на прикладі англомовних інновацій сфери економіки). *Нова філологія*. Запоріжжя, 2013. №55. С. 176–180.

42. Секрет І. В., Чолинець І. І. Міжмовна омонімія економічної термінології в англійській та українській мовах. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2013. №56. С. 199–203.
43. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
44. Семенчук Ю. О. Способи проведення методичної класифікації англійської термінологічної лексики підмови міжнародної економіки. *Наукові записки Тернопільського національного економічного університету*. Сер.: Філологічна. 2011. Вип. 20. С. 268–273.
45. Скоп'юк Т. Семантичний розвиток лексики сучасної англійської мови. *Лексикографічний бюлетень* : збірник наукових праць. Київ, 2005. № 11. С. 59–67.
46. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва : Либроком, 2009. 248 с.
47. Сухачова Н. С. Структурно-семантичні особливості афіксальних іменників-термінів сфери менеджменту. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2007. №27. С. 258–263.
48. Терещенко С. І. Синонімія в термінології (лексикографічний аспект). *Українська термінологія і сучасність* : збірник наукових праць. Київ, 2001. № IV. С. 328–330.
49. Турчин В. В. Прагматика наукового терміна : монографія. Івано-Франківськ : Факел, 2004. 226 с.
50. Хацер Г. О. Структурно-семантичні особливості термінології банківської справи. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2005. №1 (21). с. 71–75.
51. Цимбал Н. Л. Антонімічні відношення в термінології органічної хімії. *Українська термінологія і сучасність*: збірник наукових праць. Київ, 1998. С. 188–192.
52. Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2004. 23 с.

53. Шепель Ю. О., Секрет І. В. Міжгалузєва термінологічна омонімія у сучасній англійській мові. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2010. 335 с.
54. Artyukh V. M. Lexico-semantic characteristics of verb-object word-combinations of the English economic terminological system. *Нова Філологія*. 2011. № 46. P. 79–81.
55. Cabre M.T. Terminology: Theory, methods and applications. Philadelphia : John Benjamins Publishing company, 1999. 248 p.
56. Chambers, J.K. Sociolinguistic Theory: Linguistic Variation and Its Social Significance. Oxford : Malden, Mass. : Blackwell Pub, 2003. 320 p.
57. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 491 p.
58. Evans V. Lexical concepts, cognitive models and meaning-construction. *Cognitive Linguistics*. Berlin, 2006. V. 17. P. 491–534.
59. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics : An Introduction. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 812 p.
60. Felber H. Terminology Manual. Paris : UNESCO, Infoterm, 1984. P. 457.
61. Kageura K. Towards the theoretical study of terms – a sketch from the linguistic viewpoint. *Terminology*. Amsterdam, 1995. № 2 (2). P. 239–257.
62. Khrystiuk S.B. Specifics of English economic terminology translation. *International journal of philology*. Kiev, 2019. №10 (1). P. 94–99.
63. Meyerhoff M. Introducing sociolinguistics. London : Routledge, 2006. 320 p.
64. O’Grady W., Archibald J., Aronoff M., Rees J. Contemporary Linguistics. Miller Fifth Edition. Boston : Bedford/St. Martin’s, 2005. 684 p.
65. Pearson J. Terms in Context. Amsterdam. Philadelphia: John Benjamins publishing company, 1998. 246 p.
66. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : John Benjamins Publishing Co, 1990. 254 p.
67. Taylor J. R. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistics Theory. 2nd edition. Oxford : Oxford University Press, 1995. 312 p.

68. Temmerman R. Towards new ways of terminology description: the Sociocognitive Approach. Amsterdam-Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2000. 258 p.
69. Trask R., Stockwell R. Language and Linguistics: The key concepts. New York : Routledge, 2007. 367 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

70. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. 5-тое изд. Москва : Книжный дом «Либроком», 2010. 576 с.
71. Краус Н. М. Українсько-російсько-англійський термінологічний словник з економічної теорії. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 328 с.
72. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. Издание 4-е. Москва : А ТЕМП, 2006. 944 с.
73. Barnhart C.L., Steinmetz S., Barnhart R.K. Dictionary of New English. London : Longman, 1973. 512 p.
74. Bryant M. M. History of the English Language. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury: Lexicon Publications, 1993. XVIII p.
75. Bussman H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Translated and adited by Gregory Trauth and Kerstin Kazzazi. London and New York : Routledge, 2006. 560 p.
76. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 22.06.2020).
77. Collin P. H. Dictionary of business. 4th ed. London : A & C Black Publishers Ltd, 2006. 481 p.
78. MacKenzie I. Professional English in Use. Finance. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 136 p.

79. Merriam-Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 05.07.2020).
80. Online Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com> (дата звернення: 14.09.2020).
81. Oxford Dictionary of Accounting. Oxford : Oxford University Press, 2016. 464 p.
82. Oxford Dictionary of Finance and Banking. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2005. 678 p.
83. Sheehan, Michael J. Word parts dictionary; standard and reverse listings of prefixes, suffixes, roots, and combining forms. 2d ed. Jefferson : McFarland & Company, Inc. Publishers, 2008. 286 p.
84. Thomas P. Fitch Dictionary of Banking Terms. Sixth Edition. Barron : Barron's Educational Series, Inc., 2012. 544 p.
85. Wiktionary. The free dictionary. URL: <https://en.wiktionary.org> (дата звернення: 28.06.2020).
86. Wordsmyth. The Premier Educational Dictionary-Thesaurus. URL: <https://www.wordsmyth.net> (дата звернення: 18.10.2020).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

87. Bloomberg Businessweek (2019-2020). URL: <https://www.bloomberg.com/businessweek> (дата звернення: 15.05.2020).
88. Cambridge Journal of Economics (2019-2020). URL: <https://academic.oup.com/cje> (дата звернення: 18.06.2020).
89. Elsevier (2019-2020). URL: <https://www.elsevier.com> (дата звернення: 18.05.2020).
90. Euromoney (2019-2020). URL: <http://www.euromoney.com> (дата звернення: 10.05.2020).

91. Financial Times (2019-2020). URL: <https://www.ft.com> (дата звернення: 18.05.2020).
92. Forbes (2019-2020). URL: <https://www.forbes.com> (дата звернення: 20.04.2020).
93. The Banker (2019-2020). URL: <http://www.thebanker.com> (дата звернення: 02.06.2020).
94. The Economist (2019-2020). URL: <https://www.economist.com> (дата звернення: 21.04.2020).
95. The Neweconomy (2019-2020). URL: <https://www.theneweconomy.com/business> (дата звернення: 01.04.2020)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as the structural and semantic features of economic terminology in English language.

The object of the work can be defined as economic terms and their structural and semantic features in modern English.

The main aim of the paper consists in a comprehensive study of structural and semantic features of economic terminology in modern English, the definition of productive methods of term formation. It determined the accomplishment of such objectives as:

- profound analysis and systematization of the theoretical foundations of the theory of terminology, classifications of terms and productive methods of term formation;

- investigation of the structural and semantic features of English economic terms and the most productive ways of term formation in English.

General information about the concept of term and terminology, classification of terms, their structural models and modern productive methods of term formation are offered in the work. Also next issues were covered: lexical and semantic processes in terminology.

The author conducts his own analysis of the etymology, structural and semantic features of economic terms, phenomena of polysemy, homonymy, synonymy and antonymy in the economic terminology of modern English.

The scientific novelty of the presented research lies in the in-depth analysis of the economic terms that were selected from periodicals in 2020 and their systematization in structural and semantic aspects.

***Key-words:** economic term, terminological system, structural and semantic features, simple and compound terms, terminological combinations, abbreviations*

